Benutting van antwoorden van de Kennisrotonde

Een verkenning

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

Benutting van antwoorden van de Kennisrotonde

Een verkenning

NRO Kennisrotonde

Auteurs:
Ruud van der Aa (CAOP)
Sandra Beekhoven (Sardes)
Martine Gijsel (Saxion)
Christa Teurlings (TOiP)
Lisette Uiterwijk (Marnix Academie, Penta Nova)

April 2020

Inhoud

Managementsamenvatting 4
Vooraf 6

1 Inleiding 7
1.1 Aanleiding voor het onderzoek 7
1.2 Doel en vraagstelling 9
1.3 Leeswijzer 9

2 Kennisbenutting: theoretische verkenning 10
2.1 Vormen van kennisbenutting 10
2.2 Visies op kennisbenutting 10
2.3 Belemmerende en bevorderende factoren voor kennisbenutting 11
2.4 Onderzoeksmodel van kennisbenutting 13
2.5 Onderzoeksvragen 13
2.6 Methode van onderzoek en dataverzameling 14

3 Wie zijn de geënquêteerde vraagindieners en websitebezoekers? 16
3.1 Vraagindieners 16
3.2 Websitebezoekers 16
3.3 Hoe en namens wie wordt de Kennisrotonde benaderd? 17
3.4 Doel van het indienen van een kennisvraag of bezoek aan de website 17
3.5 Redenen om de Kennisrotonde te benaderen 19

4 Vraagarticulatie en kennisbenutting 20
4.1 Waardering en opbrengsten van de vraagarticulatie 20
4.2 Hoe worden de antwoorden gewaardeerd? 21
4.3 Aan wie hebben de respondenten het Kennisrotondeantwoord laten lezen? 23
4.4 Worden Kennisrotonde-antwoorden daadwerkelijk in de praktijk benut? 24
4.5 Bevorderende en belemmerende factoren 25

5 Verbetervoorstellen door de respondenten 28
5.1 Suggesties uit de enquête onder vraagindieners en websitebezoekers 28
5.2 Suggesties uit de interviews 29

6 Conclusies en aanbevelingen 30
6.1 Conclusies 30
6.2 Aanbevelingen aan de Kennisrotonde 33

7 Schoolportretten 36
7.1 Het thema ict is meer in beeld gekomen op de scholen 36
7.2 De vraag komt echt uit de groep 37
7.3 Op zoek naar achtergrondinformatie 39
7.4 Een mooie onderbouwing van de huidige werkwijze 40
7.5 Veel bruikbare tips gekregen 41
7.6 Op de hoogte blijven van actuele relevante kennis 42
7.7 De vraag sloot aan bij het beleid van de school 44

Literatuurlijst 46

Managementsamenvatting

De Kennisrotonde beantwoordt kennisvragen van onderwijsprofessionals op basis van beknopte literatuurstudies van beschikbaar wetenschappelijk onderzoek. De antwoorden komen via de website beschikbaar voor een groter publiek. Daarmee beoogt de Kennisrotonde onderwijsprofessionals in staat te stellen om wetenschappelijk geïnformeerde keuzes te maken in de verbetering of vernieuwing van hun onderwijspraktijk. Evaluaties uit 2016 en 2018 laten zien dat de Kennisrotonde een bijdrage levert aan kennisbenutting en kennisverspreiding. Begin 2020 heeft de Kennisrotonde ruim 400 vragen beantwoord en gepubliceerd op de website. Sinds de start in 2016 is het totaal aantal paginabezoeken aan de website toegenomen tot 160.000 in 2019.

Verkenning

Kennisvragen beantwoorden én verspreiden onder vraagstellers en overige geïnteresseerden is weliswaar een noodzakelijke, maar nog geen voldoende voorwaarde voor het daadwerkelijk benutten van die antwoorden door de onderwijsprofessionals in hun onderwijspraktijk.

Om beter zicht te krijgen op deze kennisbenutting heeft de Kennisrotonde in 2019 een verkenning laten uitvoeren. Centraal daarin staat de kennisbenutting door hen die een kennisvraag hebben gesteld (de zogenoemde vraagindieners) en door degenen die de antwoorden op de website hebben geraadpleegd (de zogenoemde websitebezoekers). Hoofddoel van het onderzoek is beter zicht krijgen op de gerealiseerde impact van antwoorden, op belangrijke factoren voor kennisbenutting en op de werkzame onderdelen van de Kennisrotonde.

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een enquête en enkele interviews onder een geselecteerde groep vraagindieners en websitebezoekers. Hoewel niet helemaal duidelijk is in hoeverre de responsgroepen van de uitgezette enquêtes representatief zijn voor de doelgroepen, geven de resultaten een indicatief beeld van de kennisbenutting door vraagindieners en websitebezoekers.

Naast deze verkenning zijn praktijkvoorbeelden van kennisbenutting uitgewerkt in schoolportretten, die in dit rapport in hoofdstuk 7 zijn opgenomen. Een aantal daarvan zal ter inspiratie voor anderen ook op de website verschijnen.

Doelstelling

Deze verkenning laat zien dat de Kennisrotonde een belangrijke rol vervult in het ontsluiten van wetenschappelijk gefundeerde kennis door het formuleren van antwoorden op concrete vragen uit de praktijk. De ondervraagden vinden de antwoorden goed te begrijpen en praktisch bruikbaar in de onderwijspraktijk. Zowel de responderende vraagindieners als de responderende websitebezoekers zeggen vooral op zoek te zijn naar informatie om een onderbouwde keuze te kunnen maken voor het verbeteren van hun onderwijs. Ze geven aan weinig tijd te hebben om zelf naar dit soort informatie te zoeken, of hebben beperkt toegang tot wetenschappelijk literatuur. De Kennisrotonde komt hen op deze punten dus tegemoet. Een groot deel van de respondenten laat bovendien weten dat het antwoord hen daadwerkelijk helpt een onderbouwde, onderwijskundige keuze te maken. Zij beoordelen de inhoudelijke kwaliteit van de antwoorden positief. Bij een kleiner deel heeft het Kennisrotonde-antwoord daadwerkelijk een weg gevonden in de klas of school en zichtbare verbeteringen in onderwijsopbrengsten teweeggebracht.

Diversiteit in bereik

De respondenten in dit onderzoek zijn afkomstig uit verschillende doelgroepen. Naast leraren zijn dat onder andere intern begeleiders, onderwijsassistenten, teamleiders, schooldirecteuren en bestuurders. De meesten komen uit het primair onderwijs, maar ook het voortgezet onderwijs en het mbo zijn vertegenwoordigd. Verder is de groep vraagindieners afkomstig uit de lerarenopleiding groeiende. De Kennisrotonde weet dus een divers publiek te bereiken.

Vraagarticulatie

Op het moment dat een vraag bij de Kennisrotonde binnenkomt, neemt een kennismakelaar contact op met de vraagindiener voor de vraagarticulatie. De vraagindieners waarderen de vraagarticulatie, die hen helpt om hun vraagstuk te verhelderen en te concretiseren tot een kennisvraag.

Bevorderende en belemmerende factoren voor kennisbenutting

De mate waarin kennisbenutting tot stand komt is afhankelijk van omstandigheden of voorwaarden binnen en buiten de school die belemmerend of bevorderend kunnen werken. Tijd, draagvlak binnen het team en steun van leidinggevenden zijn zulke factoren binnen de school. Tijdgebrek blijkt voor de responderende vraagindieners een belangrijke reden om hun vraag neer te leggen bij de Kennisrotonde. Dat lijkt bij het benutten van het antwoord evenwel geen rol te spelen; de meeste respondenten geven aan dat zij voldoende tijd hadden om iets met het antwoord te doen.

De responderende vraagindieners zeggen voldoende draagvlak bij collega's te ondervinden en steun van leidinggevenden te ervaren om iets met de verkregen kennis te doen. Toch zegt een aanzienlijk deel ook dat zij niet weten of ze steun hebben van collega's of leidinggevenden. Vooral websitebezoekers geven dat aan. Een mogelijke verklaring is dat zij die steun niet nodig hebben omdat ze de vraag in eerste instantie voor zichzelf hebben gesteld of voor zichzelf de website bezoeken. Mogelijk ook zijn ze zich niet bewust dat steun kennisbenutting kan bevorderen. Daarnaast sloot bij de meeste respondenten hun vraag (deels) aan bij een van de speerpunten in het beleid van de school.

Een belangrijke externe factor is de beschikbaarheid en toegankelijkheid van wetenschappelijk kennis. Zoals hierboven beschreven speelt de Kennisrotonde hierin een positieve rol.

Aanbevelingen

De bekendheid van de Kennisrotonde kan nog wel beter, nog niet iedereen weet dit vraagloket te vinden. Meer pr en exposure wordt aanbevolen, net als samenwerking met andere partijen.

Een andere suggestie die vraagindieners hebben gedaan, is nazorg bieden nadat een antwoord is opgeleverd. Hoewel ondersteuning bij het toepassen van de kennis in de onderwijspraktijk buiten het bereik van de Kennisrotonde ligt, kan de Kennisrotonde hier mogelijk wel op inspringen. Kennismakelaars kunnen bijvoorbeeld enige tijd na de oplevering van een antwoord nogmaals contact hebben met de vraagindiener. Doel daarvan kan tweeledig zijn: in dit contact informeert de kennismakelaar wat de vraagindiener aan het antwoord heeft gehad, en waar nog hulp nodig is. Daarnaast kan het nazorg-contact de kennismakelaar en de Kennisrotonde informatie opleveren over hun manier van werken, wat bij de vraagarticulatiegesprekken en het beantwoorden van nieuwe kennisvragen kan worden meegenomen.

In het laatste hoofdstuk van dit rapport wordt nader ingegaan op de aanbevelingen.

Vooraf

Het voorliggende onderzoeksrapport is tot stand gekomen op basis van de medewerking van onderwijsprofessionals die de vragenlijst hebben ingevuld en zij die vervolgens hebben deelgenomen aan een verdiepend interview met een van de onderzoekers. Zonder hun medewerking en antwoorden hadden wij dit onderzoek niet kunnen uitvoeren. Daarvoor zijn wij hen zeer erkentelijk.

Binnen de Kennisrotonde is de werkgroep 'flankerend onderzoek' ingesteld met de opdracht de focus van het onderzoek nader te verkennen en een onderzoeksvoorstel te ontwikkelen. De werkgroep bestond uit onderzoekers die tevens kennismakelaars van de Kennisrotonde zijn. In overleg met het NRO is besloten deze werkgroep ook het onderzoek te laten uitvoeren.

Voor kritische reflectie op de vragenlijsten en de uitkomsten is een klankbordgroep samengesteld. Deze klankbordgroep bestond uit: José van den Berg (ECBO), Maartje Kouwenberg (NRO), Anje Ros (Fontys Hogeschool) en Wouter Schenke (Kohnstamm Instituut/Universiteit van Amsterdam). Zij hebben nuttige feedback gegeven op de vragenlijsten en het concept eindrapport. Daarnaast hebben vanuit de Kennisrotonde Niek van den Berg, Anne Luc van der Vegt, Sjerp van der Ploeg, Ottelien Rikhof, Simone Barneveld en Veronique van der Perk constructief commentaar geleverd op het concept eindrapport.

De feedback vanuit de klankbordgroep en de Kennisrotonde heeft bijgedragen aan het uiteindelijke resultaat. Het voorliggende rapport en de daarin opgenomen aanbevelingen zijn de verantwoordelijkheid van de onderzoekers.

Wij hopen met het rapport bij te dragen aan meer inzicht in en optimalisatie van de werking van de Kennisrotonde.

Ruud van der Aa
Sandra Beekhoven
Martine Gijsel
Christa Teurlings
Lisette Uiterwijk

1. Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Resultaten uit wetenschappelijk onderzoek kunnen een bijdrage leveren aan onderwijsinnovatie en onderwijsverbetering. In de hectiek van alledag is het voor onderwijsprofessionals echter vaak moeilijk om wetenschappelijke literatuur te vinden, te doorgronden en te vertalen naar de praktijk. De Kennisrotonde tracht hieraan tegemoet te komen door onderwijsprofessionals uit het primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo), middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en de lerarenopleidingen in staat te stellen hun kennisvragen te stellen. De Kennisrotonde beantwoordt deze vragen met empirisch gefundeerde inzichten over wat wel en niet werkt. "De Kennisrotonde beoogt hiermee onderwijsprofessionals in staat te stellen om wetenschappelijk gefundeerde keuzes te maken in hun eigen onderwijspraktijk."[1]

In het tekstkader is nader toegelicht hoe de Kennisrotonde te werk gaat.

Hoe werkt de Kennisrotonde?

Op de website van de Kennisrotonde kunnen onderwijsprofessionals hun praktijkvraag indienen. Als een vraag bij de Kennisrotonde is binnengekomen, neemt een kennismakelaar van de Kennisrotonde telefonisch contact op met de vraagindiener om de context van de praktijkvraag scherp te krijgen (aanleiding, doel) en eventuele onduidelijkheden te bespreken.

Vervolgens (her)formuleert de kennismakelaar (in overleg met de vraagindiener) indien nodig de oorspronkelijke praktijkvraag tot een kennisvraag, die geschikt is voor beantwoording met een beknopte literatuurstudie. Een reviewer binnen de Kennisrotonde bewaakt of deze gearticuleerde onderzoeksvraag aansluit bij de uitgangspunten en bedoeling van de Kennisrotonde. Dit betekent bijvoorbeeld dat de reviewer toetst of de vraag is gesteld in de geprefereerde vorm van: is het waar dat interventie X leidt tot een effect Y?

Vervolgens koppelt de kennismakelaar het telefoongesprek terug aan de vraagindiener en stelt de gearticuleerde onderzoeksvraag en (eventuele) wijzigingen in de vraagstelling voor. Na akkoord van de vraagindiener gaat de kennismakelaar aan de slag met het beantwoorden van de vraag op basis van wetenschappelijke literatuur. Als het kan schakelt de kennismakelaar hierbij een antwoordspecialist in. Antwoordspecialisten zijn veelal postdocs met expertise op een bepaald inhoudelijk terrein. De antwoordspecialisten schrijven onder supervisie van de kennismakelaar het antwoord. Regelmatig raadplegen kennismakelaars ook externe experts zoals hoogleraren, vooraanstaand onderzoekers of lectoren.

>>

1 Uit de Brochure "De resultaten van 2 jaar Kennisrotonde" (Kennisrotonde z.j., p. 4); zie ook www.kennisrotonde.nl

De kennismakelaar legt het conceptantwoord eerst voor aan een interne reviewer. Na eventuele verbeteringen te hebben doorgevoerd, stuurt de kennismakelaar het antwoord aan de vraagindiener. Antwoorden op Kennisrotonde-vragen worden via de website van de Kennisrotonde verspreid, zodat ook andere geïnteresseerden er kennis van kunnen nemen. Ook brengt de Kennisrotonde via andere kanalen zoals LinkedIn, Twitter en nieuwsberichten het antwoord onder de aandacht van geïnteresseerden.

(Voor meer informatie zie www.kennisrotonde.nl)

Uit eerdere evaluaties van het NRO en de Kennisrotonde blijkt dat de Kennisrotonde een bijdrage levert aan kennisverspreiding en kennisbenutting in het onderwijsveld (Twynstra en Gudde, 2016; NRO, 2018). Zo schreef het NRO in 2018:

"*De Kennisrotonde is een van de belangrijkste kennisbenuttingsinitiatieven van het NRO. Sinds de start, begin 2016, stelden vele onderwijsprofessionals uit het PO, VO en MBO en beleidsmedewerkers hun vragen. Afgelopen twee jaar groeide het loket in productieaantallen en -snelheid. Tweehonderd vragen zijn reeds beantwoord. De gemiddelde doorlooptijd voor het beantwoorden van vragen daalde naar twaalf weken. Het cijfer '8,4' drukt de gemiddelde – hoge – waardering van vraagstellers*[2] *in 2017 uit. (…) Veel vraagstellers gebruiken Kennisrotonde-antwoorden om betere keuzes in hun werkzaamheden te maken en delen als Kennisrotonde-ambassadeurs hun ervaringen in bredere kring. Daarnaast bereikt de Kennisrotonde via verschillende online kanalen met elk antwoord honderden tot duizenden potentiële gebruikers van kennis." (p. 42)*

Begin 2020 heeft de Kennisrotonde al meer dan 350 vragen beantwoord en verspreid. Het beantwoorden van kennisvragen én het verspreiden van de antwoorden zijn weliswaar noodzakelijke, maar nog geen voldoende voorwaarden voor het daadwerkelijk benutten van de gegeven antwoorden in de onderwijspraktijk.

Om de benutting van Kennisrotonde-antwoorden – indien nodig en mogelijk – te kunnen verbeteren, is er meer inzicht nodig in de wijze waarop, en de voorwaarden waaronder professionals in hun praktijk gebruikmaken van die antwoorden. Meer concreet betreft het verdere verdieping in vragen als: hoe gebruiken vraagindieners Kennisrotonde-antwoorden in hun eigen onderwijspraktijk? Welk proces van kennisbenutting ligt daaraan ten grondslag? Hoe komen vraagindieners tot keuzes in de praktijk? Delen zij de antwoorden met collega's? Zo ja, waar, wanneer, en met welk doel? En worden hier dan op schoolniveau keuzes op gebaseerd? Zo ja, welke keuzes en met welke impact? Welke factoren spelen daarbij een rol? Hoe worden de processen van de Kennisrotonde gewaardeerd, waaronder de vraagarticulatie, een van de factoren die van belang zijn voor doorwerking (Van den Berg & Teurlings, 2019)? En hoe zit het met de onderwijsprofessional die geen vragen stelt aan de Kennisrotonde, maar wel kennis neemt van de antwoorden? Gebruikt die de antwoorden ook, en zo ja, hoe dan?

Tegen deze achtergrond heeft de Kennisrotonde een onderzoek laten uitvoeren waarin de daadwerkelijke *kennisbenutting* van Kennisrotonde-antwoorden door onderwijsprofessionals centraal staat. Het gaat hierbij zowel om kennisbenutting door indieners van praktijkvragen (de zogenoemde vraagindieners), als door degenen die antwoorden op de website hebben bekeken (de zogenoemde websitebezoekers). Beide groepen zijn interessant omdat ze op zoek zijn naar onderzoekskennis, het type kennis waarvan de Kennisronde de impact in het onderwijsveld wil helpen vergroten.

2 In deze onderzoeksrapportage is hiervoor de term 'vraagindieners' gebruikt.

1.2 Doel en vraagstelling

Hoofddoel van het onderzoek is beter zicht te krijgen op de wijze waarop onderwijsprofessionals de aangereikte Kennisrotonde-antwoorden in de praktijk benutten, op belangrijke factoren voor kennisbenutting in de school én op de werkzame onderdelen van de Kennisrotonde. De centrale vraagstelling van dit onderzoek is daarmee:

Op welke manier en onder welke omstandigheden benutten onderwijsprofessionals de Kennisrotonde-antwoorden in hun werkpraktijk?

Waar mogelijk wil de Kennisrotonde met de opbrengsten van dit onderzoek:

1. Nagaan in hoeverre de doelstelling van de Kennisrotonde wordt gerealiseerd, namelijk onderwijsprofessionals beter in staat stellen om wetenschappelijk gefundeerde keuzes te maken in hun eigen onderwijspraktijk.
2. Extern kennis delen over werkzame onderdelen van de Kennisrotonde, zodat ook anderen hiervan kunnen profiteren om tot betere kennisbenutting te komen.
3. Good practices van kennisbenutting etaleren.
4. De werkprocessen van de Kennisrotonde optimaliseren.

Aan punt 3 is apart invulling gegeven door enkele praktijkvoorbeelden van kennisbenutting nader uit te werken in schoolportretten (zie bijlage), waarvan een aantal wordt gepubliceerd op de website van de Kennisrotonde.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we op basis van recente literatuur een toelichting op (vormen van) kennisbenutting. Daarnaast beschrijven we bevorderende en belemmerende factoren om tot kennisbenutting te komen. Deze inzichten dragen bij aan een conceptueel model voor het proces van benutting van Kennisrotonde-antwoorden. Op basis hiervan formuleren we vijf onderzoeksvragen. Het hoofdstuk sluiten we af met een beknopte beschrijving van de methode van dataverzameling; verdere informatie daarover staat in de bijlagen.

In hoofdstuk 3 en 4 beschrijven we de resultaten van ons onderzoek. We geven aan wie de Kennisrotonde benaderen en met welk doel. Ook gaan we in op processen van vraagarticulatie en kennisbenutting.

In hoofdstuk 5 beschrijven we de voorstellen voor verbetering, zoals die door de geënquêteerden en de geïnterviewden zijn geopperd. In hoofdstuk 6 beantwoorden we de onderzoeksvragen, trekken we conclusies en formuleren we enkele aanbevelingen.

Het laatste hoofdstuk (7) bevat 9 ervaringsverhalen gebaseerd op verdiepende interviews die zijn gehouden met vraagindieners en websitebezoekers.

Overal waar in dit rapport 'hij' staat, bedoelen we ook 'zij', en andersom.

2. Kennisbenutting: theoretische verkenning

Onderwijsprofessionals maken in hun dagelijkse werkpraktijk gebruik van verschillende vormen van kennis. Het kan gaan om kennis die in de eigen school aanwezig is, zoals ervaringen en praktijkgerichte expertise. Ook kan het gaan om kennis van een externe expert, uit eigen praktijkonderzoek of uit wetenschappelijk onderzoek.

2.1 Vormen van kennisbenutting

Aansluitend bij de bedoeling van de Kennisrotonde staat in dit onderzoek het benutten van wetenschappelijke onderzoekskennis door onderwijsprofessionals centraal. Van Schaik, Volman, Admiraal en Schenke (2018) definiëren die benutting als het proces van het vinden, selecteren en interpreteren van wetenschappelijke onderzoekskennis, en deze kennis vertalen en toepassen in de eigen onderwijspraktijk. Hieraan voegen zij toe, als laatste stap in het proces, het delen van deze kennis met anderen. Verder onderscheiden de auteurs drie vormen van kennisbenutting:

- *practice-based werken*: leraren richten zich vooral op de kennis die aanwezig is in de eigen schoolpraktijk, zoals ervaringen en eigen expertise. Zij vergroten hun kennis door het onderling uitwisselen van praktijkexpertise en onderwijsideeën;
- *research-informed werken*: leraren informeren zich over externe kennis, zoals uit praktijkgericht (wetenschappelijk) onderzoek of via een externe expert, en koppelen deze aan hun eigen kennis, ervaring en expertise;
- *research-based werken*: leraren produceren nieuwe kennis door het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek binnen de eigen schoolcontext. Dergelijke onderzoeken zijn bijvoorbeeld bedoeld om de opbrengsten van een innovatie, training of lesprogramma te evalueren.

De Kennisrotonde vervult een rol als intermediair op het vlak van research-informed werken. Immers, de antwoorden van de Kennisrotonde kunnen worden aangemerkt als externe kennis gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, soms aangevuld met onderzoekskennis van externe experts. De Kennisrotonde wil met deze aanpak onderwijsprofessionals in staat stellen om op basis van wetenschappelijke inzichten keuzes te maken ter verbetering of vernieuwing van de onderwijspraktijk.

2.2 Visies op kennisbenutting

Om processen van benutting van wetenschappelijke onderzoekskennis binnen de onderwijspraktijk nader te duiden, wordt in de literatuur onder andere gebruikgemaakt van een ladder met zes treden (Landry, Amara & Lamari, 2001). Deze zes treden zijn vanuit het perspectief van onderzoekers geformuleerd, en luiden als volgt:

1. onderzoekers stellen hun onderzoeksbevindingen beschikbaar aan onderwijsprofessionals (overdracht),
2. eindgebruikers nemen daar kennis van en proberen deze bevindingen te begrijpen (begrip),
3. eindgebruikers verwijzen in hun aanpak naar het onderzoek (verwijzing),
4. eindgebruikers moedigen het gebruik van de onderzoeksresultaten door anderen binnen de eigen organisatie aan (inspanning),
5. de resultaten van onderzoek beïnvloeden de keuzes en beslissingen van eindgebruikers (invloed),
6. eindgebruikers veranderen hun praktijk op basis van onderzoeksresultaten (toepassing).

Aan dit model met de zes treden ligt het beeld van een vrij lineair proces van kennisbenutting ten grondslag: onderzoekers dragen kennis over aan de eindgebruikers, die er vervolgens in meer of mindere mate gebruik van gaan maken.

Andere visies op het proces van kennisbenutting gaan ervan uit dat relaties en interpersoonlijke communicatie tussen onderzoekers en onderwijsprofessionals van belang zijn (zie bijvoorbeeld Nutley e.a. 2010 in Kruijer, 2015). Volgens deze visies dient er sprake te zijn van een continue en wederkerige samenwerking en interactie tussen partijen. Deze samenwerking en interactie zijn nodig om de wetenschappelijke onderzoekskennis te kunnen verbinden aan bijvoorbeeld praktijkkennis en om de onderzoekskennis betekenis te kunnen geven binnen de context waarin de onderwijsprofessional werkzaam is.

Daarnaast zijn er visies op kennisbenutting volgens het *systems model* (zie bijvoorbeeld Levin, 2013 in Kruijer, 2015). Dit model legt niet zozeer de nadruk op individuele kenmerken van betrokkenen of op de relaties tussen hen, maar op de structurele en sociale kenmerken van de contexten van onderzoekers, praktijkprofessionals en intermediairs (zoals de Kennisrotonde). Het model benadrukt dat interventies in de school niet alleen worden beïnvloed door inzichten uit de wetenschap. Scholen zijn immers ook onderhevig aan andere inzichten en invloeden (bijvoorbeeld financiële en maatschappelijke overwegingen). Inzichten uit de wetenschap dienen derhalve ook aan die inzichten te worden verbonden en binnen de contexten te worden begrepen en geïntegreerd.

Het voorgaande overziend kan het voor kennisbenutting en -verspreiding dus belangrijk zijn om onderzoekskennis te verbinden met kennis en inzichten in de praktijkcontext en om (onderzoeks)kennis te delen met anderen in de organisatie van betrokkenen.

2.3 Belemmerende en bevorderende factoren voor kennisbenutting

Benutting van wetenschappelijke onderzoekskennis door onderwijsprofessionals kan in de praktijk op barrières stuiten (Bettman, 2018; Boogaard et al., 2017; Schenke et al., 2018). Enerzijds kunnen deze barrières te maken hebben met de onderwijsprofessionals en de (school)organisatie, anderzijds met het kennisaanbod. Beide kanten worden hieronder toegelicht.

Bij *onderwijsprofessionals* kunnen barrières voor het benutten van wetenschappelijke onderzoekskennis gelegen zijn in het vinden van deze kennis en het interpreteren ervan. Ook kunnen zij het lastig vinden om de

toepasbaarheid en relevantie ervan in te schatten en om deze kennis in de onderwijspraktijk toe te passen (zie ook Van Tartwijk, 2011).

Wat betreft de *schoolorganisatie* bestaan de voornaamste barrières uit een onvoldoende ondersteunende structuur en cultuur. Een onvoldoende ondersteunende structuur kan betrekking hebben op onvoldoende faciliteering en beschikbare bronnen, bijvoorbeeld gebrek aan tijd of financiën. Op het vlak van de organisatiecultuur kan vooral het gebrek aan erkenning door leraren en schoolleiding van wetenschappelijke onderzoekskennis als bron voor onderwijsvernieuwing of -verbetering als beperkende factor gelden.

Als het gaat om het *kennisaanbod* is de voornaamste barrière gelegen in de beperkte toegankelijkheid en bruikbaarheid van wetenschappelijke kennis (Van Schaik et al., 2018). Aanbevelingen in veel onderzoeken zijn vaak erg algemeen, niet concreet en niet specifiek. Ook is het taalgebruik vaak anders dan leraren gewend zijn. Het heeft tevens te maken met de vraagstelling – vanuit wetenschappelijke belangstelling – en de aard – veel kwantitatief onderzoek met kleine effecten, weinig gericht op condities – van veel (wetenschappelijk) onderzoek (Ros & Van den Bergh, 2018; Van Tartwijk, 2011).

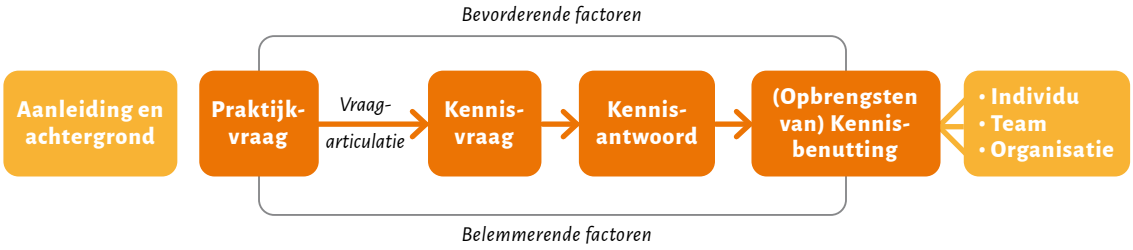
Andere factoren kunnen de kennisbenutting juist bevorderen. Zo kan de schoolleider allerlei interventies doen om de onderzoekscultuur te bevorderen, constateren Ros en Van den Bergh (2018). Schoolleiders kunnen bijvoorbeeld de professionele dialoog stimuleren en onderbouwd en systematisch werken aan onderwijsverbetering. Interventies van schoolleiders kunnen liggen op organisatorisch niveau (zoals werkgroepen vormen voor ontwikkelvraagstukken in de school), of meer op het vlak van de schoolcultuur (zoals het ontwikkelen van een visie op het gebruik van kennis, of een stimulerende (voorbeeld)rol van de schoolleider).

Bettman (2018) constateert dat het voor leraren gemakkelijker is om hun kennis en inzichten te delen met collega's als deze bijdragen aan kennisvergaring over een thema dat schoolbreed aandacht krijgt, bijvoorbeeld een nieuw onderwijsconcept. Ook laat Bettman zien dat verspreiding van nieuwe kennis en inzichten naar collega's vooral plaatsvindt als de focus ligt op onderwijsontwerp of onderzoek, en minder als het gericht is op uitwisseling. Kennisvergaring is geen doel op zich, maar moet ten dienste staan van de onderwijsontwikkeling en een hierop afgestemde professionele ontwikkeling van leraren. Hierbij is het volgens Bettman bevorderlijk als de schoolleiding het voortouw neemt. Het gaat dan volgens Ros en Van den Bergh (2018) om de ontwikkeling van een lerende cultuur, waarin onderbouwing van verbetervoorstellen gemeengoed wordt.

Aanvullend constateert Bettman (2018) nog een aantal andere bevorderende factoren: draagvlak voor het benutten van wetenschappelijke onderzoekskennis, een onderzoekende houding van leraren, extra tijd om met wetenschappelijke inzichten te werken, laten zien dat dit iets oplevert en steun van de schoolleider.

2.4 Onderzoeksmodel van kennisbenutting

De hierboven beschreven inzichten kunnen worden verbonden met de hoofdstappen in de Kennisrotonde. Die verbinding mondt uit in het volgende model voor dit onderzoek:

Figuur 1. Onderzoeksmodel proces van benutting Kennisrotonde-antwoorden door vraagindieners

Het model veronderstelt dat de opbrengsten van kennisbenutting afhankelijk zijn van een samenspel van factoren. Het zijn zowel factoren voorafgaand aan het proces van de totstandkoming van een praktijkvraag, als tijdens de vertaling naar een kennisvraag, alsook bij de feitelijke benutting van een kennisantwoord in de praktijk.

2.5 Onderzoeksvragen

Vanuit de centrale vraagstelling geeft de onderzoeksliteratuur aanleiding tot beantwoording van de volgende onderzoeksvragen:

1. Wie benaderen de Kennisrotonde en met welk doel?
   a) Wie zijn de vraagindieners en websitebezoekers (zoals functie, organisatie/onderwijssector)? Namens wie (individu, werkgroep, team) hebben indieners de vraag aan de Kennisrotonde gesteld?
   b) Wat zijn de aanleiding voor en het doel van het indienen van een vraag dan wel het lezen van een antwoord bij de Kennisrotonde? Sluit de vraag aan bij speerpunten in de schoolontwikkeling? Wat is de urgentie van de vraag en voor wie? Wat is al eerder ondernomen ten aanzien van deze vraag?
2. Op basis waarvan kiezen vraagindieners en websitebezoekers ervoor om de Kennisrotonde te benaderen (en niet voor alternatieven)?
3. Hoe waarderen de vraagindieners het proces en de opbrengst van vraagarticulatie?
4. Hoe wordt de bruikbaarheid en volledigheid van de antwoorden gewaardeerd? Wie en op welk `niveau' in de organisatie (individu, werkgroep, team, organisatie) lezen Kennisrotonde-antwoorden?
5. Hoe wordt de kennis benut in de organisatie en wat zijn bevorderende en belemmerende factoren voor de kennisbenutting?

2.6 Methode van onderzoek en dataverzameling

Voor het onderzoek is gebruikgemaakt van diverse (bestaande en ontwikkelde) onderzoeksinstrumenten voor de dataverzameling bij vraagindieners en websitebezoekers. De kern van ons onderzoek bestaat uit een enquête onder vraagindieners en een enquête onder websitebezoekers. Tabel 1 geeft een overzicht van de gebruikte databronnen en instrumenten. Deze worden in de bijlage nader toegelicht.

	Vraagindieners	Websitebezoekers
Bestaande databronnen	Inschrijfformulier	
	Evaluatieformulier	Algemene vragenlijst website Smiley-meting (incl. contactgegevens)
Nieuw ontwikkelde databronnen	Enquête voor vraagindieners (20 items)	Enquête voor websitebezoekers (16 items)
	Interviewleidraad voor casestudies	Interviewleidraad voor casestudies

Tabel 1: Overzicht databronnen en instrumenten, die zijn ingezet bij vraagindieners en websitebezoekers

Binnen het onderzoek is een stapsgewijze procedure gevolgd om zowel bestaande data te kunnen gebruiken (in een secundaire analyse) als een groep van vraagindieners en websitebezoekers te kunnen selecteren en benaderen voor nieuwe dataverzameling en -analyse. Figuur 2 geeft hiervan een schematisch overzicht.

Totale groep vraagindieners	**Totale groep**	**Websitebezoekers die de smileymeting of algemene vragenlijst hebben ingevuld**
↓ selectie 1	↓	↓ selectie 1
n = 207	Onderzoeksgroep t.b.v. secundaire data-analyse	**n = 156 (smiley)** **n = 52 (algemene vragenlijst)**
↓ selectie 2	↓	↓ selectie 2
n = 128	Benaderde onderzoeksgroep t.b.v. enquêtes	**n = 48**
↓ respons	↓	↓ respons
n = 60 (47%)	Gerealiseerde onderzoeks-groep enquêtes	**n = 19 (40%)**
↓	↓	↓
n = 23	Benaderde groep voor interviews	**n = 5 → n = 3**
↓	↓	↓
n = 22	Gerealiseerde onderzoeks-groep interviews	**n = 3**

Figuur 2: Schematisch overzicht respons

De enquête onder vraagindieners heeft een netto-respons van 60 ingevulde enquêtes, onder websitebezoekers is de netto-respons 19. Deze gegevens vormen de basis van ons rapport. Daarnaast beschikten we voor zowel vraagindieners als websitebezoekers over achtergrondkenmerken en enkele waarderingscijfers over de antwoorden die zij hebben gekregen of gelezen.

Representativiteit van de responsgroepen

Op basis van de beschikbare achtergrondkenmerken is nagegaan in hoeverre de responsgroepen representatief zijn voor de populaties van vraagindieners en websitebezoekers. Hiertoe zijn de beide responsgroepen waar mogelijk vergeleken met de dataset die is gebruikt voor de secundaire analyse. Vooraf zij opgemerkt dat we slechts over beperkte achtergrondinformatie beschikken om de vergelijking te maken (zie bijlage 1 voor een nadere toelichting).

De groep van vraagindieners die de enquête heeft ingevuld (n=60) is wat betreft onderwijssector redelijk vergelijkbaar met de populatie van vraagindieners naar onderwijssector: ongeveer een derde van de respondenten komt uit het primair onderwijs, een kwart uit het voortgezet onderwijs en een vijfde uit het mbo.

Een vergelijking qua functie is niet mogelijk gebleken. Over de totale groep vraagindieners zijn wel gegevens over hun functie bekend, maar deze gegevens zijn verkregen door middel van een open vraag. Dat leverde een te groot scala aan antwoorden op om eenvoudig te kunnen vergelijken met de functies van de responsgroep vraagindieners. Het bleek wel dat bij de geselecteerde groep vraagindieners iets minder dan de helft leraar was.

Een vergelijking van de responderende websitebezoekers op onze enquête met de overige websitebezoekers (die de smileymeting op de website van de Kennisrotonde hebben ingevuld) kunnen we alleen maken op basis van gegevens over hun functie: 37 procent van de respondenten onder de websitebezoekers is leraar, wat goed overeenkomt met de 40 procent aan leraren in de populatie van websitebezoekers.
Tot slot hebben we nog gekeken of de groep respondenten op de enquête selectief is op basis van de waardering die zij eerder hebben gegeven aan de Kennisrotonde. Vraagindieners die een enquête hebben ingevuld, geven aan de Kennisrotonde een rapportcijfer 8,1, vraagindieners die geen enquête hebben ingevuld geven aan de Kennisrotonde een rapportcijfer 8,5.

Met enige voorzichtigheid kan derhalve worden geconcludeerd dat de groep van responderende vraagindieners voor wat betreft onderwijssector redelijk representatief is voor de groep vraagindieners. Daarnaast blijkt dat de waarderingscijfers die beide groepen eerder hebben gegeven aan de Kennisrotonde ook redelijk vergelijkbaar; het is dus niet zo dat de responsgroep van vraagindieners een selecte groep van tevreden Kennisrotonde-gebruikers is.

Wat betreft de websitebezoekers is de gerealiseerde onderzoeksgroep te klein om duidelijke uitspraken te kunnen doen over de populatie en om te kunnen vergelijken met de vraagstellers. Dit deel van het onderzoek moet daarom als verkennend worden beschouwd.

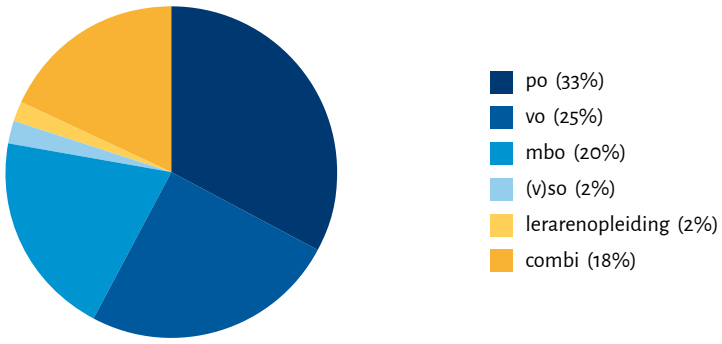
3. Wie zijn de geënquêteerde vraag-indieners en websitebezoekers?

Op basis van de resultaten van de enquête en van de interviews die zijn gehouden met een aantal vraag-indieners en websitebezoekers, hebben we wat achtergrondinformatie van de respondenten verzameld. We hebben gekeken welke functie respondenten hebben, waarom en hoe ze de Kennisrotonde hebben benaderd, en namens wie.

3.1 Vraagindieners

Uit de enquête blijkt dat ruim 40 procent (25 van de 60) responderende vraagindieners werkt als leraar. Daarnaast hebben 8 adviseurs/beleidsmedewerkers, 5 schoolleiders, 3 bestuurders, 3 intern begeleiders en 2 ambulant begeleiders de enquête ingevuld. De overige 14 respondenten vormen een heterogene groep, die verschillende rollen en functies in het onderwijs bekleden.

Ruim driekwart van de respondenten werkt in po, vo of mbo. De anderen werken in (v)so, lerarenopleiding of in meer onderwijssectoren tegelijk (figuur 3).

Figuur 3: Vertegenwoordiging van responderende vraagindieners naar onderwijssector (gebaseerd op de enquête vraagindieners, n=60)

Een ruime meerderheid van de responderende vraagindieners (85 procent) geeft aan tot dan toe één vraag bij de Kennisrotonde te hebben ingediend. 10 procent van hen heeft twee vragen ingediend, het overige deel drie of vier vragen.

3.2 Websitebezoekers

Ook de functies van de geënquêteerde websitebezoekers zijn divers. Een deel is leraar, anderen zijn bijvoorbeeld leraar-in-opleiding, onderwijsbegeleider of directeur. Onder de responderende websitebezoekers is het po eveneens het sterkst vertegenwoordigd. We weten niet of dit beeld ook geldt voor de totale groep websitebezoekers.

3.3 Hoe en namens wie wordt de Kennisrotonde benaderd?

Uit een oogpunt van draagvlak in de eigen school voor de ingediende vragen en raadplegingen van de website, is het interessant om te weten namens wie de vragen worden ingediend of namens wie de website wordt bezocht.

- Bijna de helft van de responderende vraagindieners heeft de vraag namens zichzelf bij de Kennisrotonde ingediend. Een kwart geeft aan dat ook het eigen team of de vaksectie hierbij betrokken was.
- Bijna alle responderende websitebezoekers namen zelf het initiatief om de website van de Kennisrotonde te raadplegen. Een klein deel gaf aan dat dit initiatief vanuit het team of de vaksectie is genomen, samen met een of meer individuele collega's, of vanuit de opleiding. Goed denkbaar is dat ook de meeste andere websitebezoekers vooral op individueel initiatief de website raadplegen; op basis van het huidige onderzoek kunnen we dat echter niet met zekerheid zeggen.

De meeste vraagindieners zijn bij de Kennisrotonde terechtkomen via internet, via collega's en via congressen, symposia of workshops. Bij de responderende websitebezoekers is het beeld vergelijkbaar, maar ook berichten in de media leiden hen relatief vaak naar de Kennisrotonde.

3.4 Doel van het indienen van een kennisvraag of bezoek aan de website

De meeste respondenten gaven aan dat ze de Kennisrotonde benaderen om onderbouwde keuzes te kunnen maken voor het verbeteren van hun onderwijs. Ook het krijgen van wetenschappelijk bewijs voor een mogelijke onderwijsvernieuwing en/of het ontwerpen van onderwijs noemden zij vaak als doel. Relatief meer responderende websitebezoekers dan vraagindieners beoogden met het antwoord hun eigen functioneren te verbeteren.
Deze antwoorden sluiten aan bij de bedoelingen van de Kennisrotonde. Wel dient in ogenschouw te worden genomen dat deze antwoorden werden ingegeven door de keuzemogelijkheden van de vraag uit de enquête. Dit zou erop kunnen wijzen dat respondenten eerder geneigd zijn om een van de geboden alternatieven te kiezen, terwijl mogelijk ook andere overwegingen een rol spelen. De respondenten konden echter nog een eigen antwoord formuleren bij de antwoordmogelijkheid 'anders'.

In de interviews gingen de vraagindieners wat verder in op de doelen die zij hebben om de Kennisrotonde te benaderen. Een paar voorbeelden:

Op de school van de leraar/onderzoekscoördinator komen de leraren een paar keer per jaar bij elkaar om de leerlingen te bespreken. Het betreft een school voor voortgezet onderwijs, een iPadschool. Gedurende die leerlingbesprekingen constateren de leraren dat leerlingen de iPad ook veel gebruiken om te gamen. De vraagindiener zegt hierover: "Geopperd werd dat jongens gevoeliger zijn voor gameverslaving dan meisjes. Ik betwijfelde dat, heb vervolgens een vraag ingediend bij de Kennisrotonde."

Een lerarenopleider geeft aan dat de onderzoekende houding van studenten een van de te beoordelen aspecten bij het afstuderen is, maar dat de bijbehorende criteria daar niet bij aansloten. Dit vormt de aanleiding tot het indienen van een vraag bij de Kennisrotonde: "Daarom wilde ik graag uitzoeken welke criteria wel passend zouden kunnen zijn."

Een leerkracht uit het primair onderwijs geeft aan dat ze literatuur is gaan zoeken over formatieve assessments, omdat ze zich niet genoeg gesteund voelde in haar vragen en bedenkingen omtrent de invoering van de assessments bij haar op school. Om een onderbouwd antwoord te krijgen heeft ze haar vraag bij de Kennisrotonde ingediend. "De Kennisrotonde is een instituut en dat zorgt voor meer overtuigingskracht dan zelf gevonden literatuur."

Aansluiting bij speerpunten van de school

In de onderzoeksliteratuur wordt er op gewezen dat wanneer wetenschappelijke kennis betekenis heeft of krijgt voor de gehele school, de kans op benutting van kennis groter is (Bettman, 2018). Wij hebben daarom aan de respondenten gevraagd of hun vraag aan de Kennisrotonde aansluit bij een van de speerpunten in het beleid van de school.

- Bij 40 procent (24 van de 60) van de responderende vraagindieners sloot de inhoud van de vraag volledig aan bij één van de speerpunten in het beleid van de school. Bij ruim 43 procent (26 van de 60) responderende vraagindieners sloot de inhoud van de vraag gedeeltelijk aan. Bij 12 procent (7 van de 60) sloot de vraag niet of nauwelijks aan, terwijl 5 procent (3 van de 60) daar geen mening over had.
- Van de 19 responderende websitebezoekers sloot de inhoud van de vraag bij enkelen volledig en bij ruim een derde gedeeltelijk aan bij een van de speerpunten in het beleid van de school. Bij ruim een derde van de websitebezoekers was dit onbekend.

Bovenstaande geeft aan dat bij de meeste vraagindieners hun praktijkvraag gedeeltelijk of volledig aansluit bij speerpunten in het schoolbeleid. Bij de responderende websitebezoekers lijkt dat minder het geval. Mogelijk speelt het relatief kleine aantal responderende websitebezoekers een rol. Het kan ook zijn dat websitebezoekers een minder duidelijke inhoudelijke vraag hebben waarmee zij de Kennisrotonde raadplegen. Mogelijk willen zij louter 'een kijkje nemen op de website' of meer algemene informatie raadplegen.

Belang en urgentie van de vraag

Een ruime meerderheid van de responderende vraagindieners is in van mening dat de vraag die zij hebben gesteld op de eerste plaats belangrijk is voor henzelf of voor henzelf en collega's. Maar ook voor het team en de directie is de vraag volgens een ruime meerderheid van de vraagindieners (erg) belangrijk. Ook volgens de responderende websitebezoekers is het antwoord voor henzelf, voor collega's en voor het team belangrijk. Voor enkelen van de zestig responderende vraagindieners had de vraag urgentie: het antwoord was snel nodig. Twee derde gaf aan dat het antwoord *enigszins* snel nodig was. Voor ruim een kwart was snelheid niet belangrijk. Er is geen vergelijkbare vraag aan de websitebezoekers gesteld.

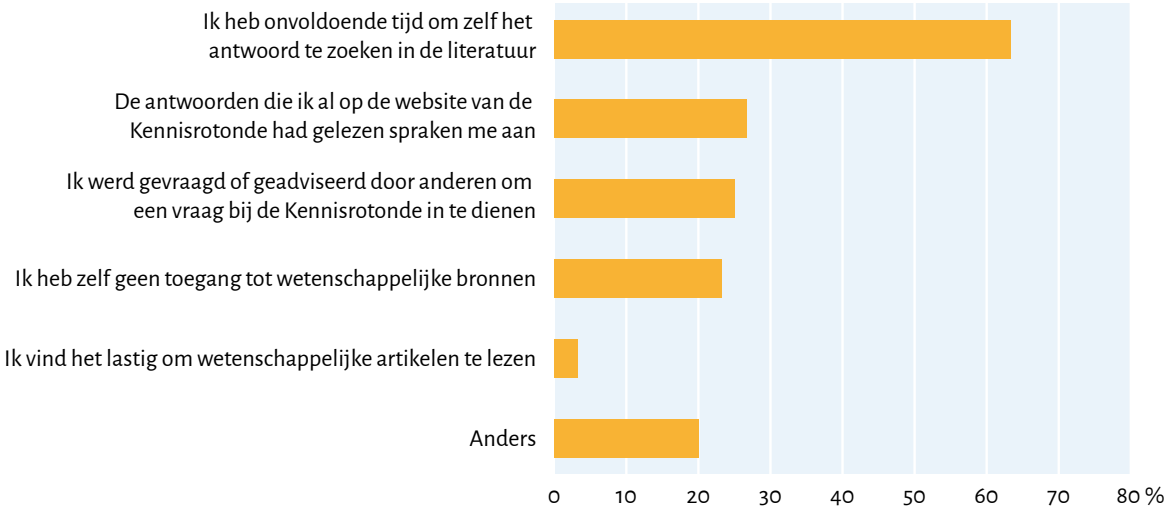
3.5 Redenen om de Kennisrotonde te benaderen

Onder de responderende vraagindieners is de meest voorkomende reden voor het indienen van een vraag aan de Kennisrotonde dat ze onvoldoende tijd hebben om zelf antwoorden te zoeken in de literatuur. Een kwart van de vraagindieners laat zich (daarnaast) inspireren door antwoorden die al op de website van de Kennisrotonde stonden of zijn door anderen geadviseerd om een vraag bij de Kennisrotonde in te dienen. Ook speelt voor iets minder dan een kwart van de responderende vraagindieners dat zij zich tot de Kennisrotonde hebben gewend omdat zij zelf geen toegang hebben tot wetenschappelijke bronnen.

Slechts een enkele vraagindiener geeft aan het lastig te vinden om wetenschappelijke artikelen te lezen. Dat betekent overigens niet per se dat anderen geen moeite hebben met het lezen van wetenschappelijke artikelen. Maar het was voor de ondervraagden geen reden om de Kennisrotonde te raadplegen.

In de categorie 'anders' (zie figuur 4) komen uiteenlopende antwoorden naar voren. Soms zijn tegenstrijdigheden in de onderzoeksliteratuur, en de interpretatie daarvan, reden om de Kennisrotonde in te schakelen. Anderen willen graag bevestigd krijgen wat zij zelf al min of meer hadden uitgezocht of vermoedden, of zijn gewoonweg nieuwsgierig naar de werking van de Kennisrotonde.

Meer dan de helft van de vraagindieners (60%) heeft ook andere acties ondernomen om een antwoord op hun vraag te zoeken. Dit betrof vooral het zelf zoeken en lezen van literatuur.

Figuur 4: Redenen voor het indienen van een vraag bij de Kennisrotonde
Bij deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk. (gebaseerd op de enquête vraagindieners, n=60)

4. Vraagarticulatie en Kennisbenutting

Op basis van de resultaten van de enquête en de interviews die zijn gehouden met een aantal vraagindieners en websitebezoekers, hebben we gegevens verzameld over hun ervaringen, waaronder de ervaringen van de vraagindieners met de eerste contacten met de kennismakelaar van de Kennisrotonde, de waardering van het antwoord en de kennisbenutting.

4.1 Waardering en opbrengsten van de vraagarticulatie

In het proces van de vraagarticulatie tast de kennismakelaar de oorspronkelijke vraag van de indieners af en diept deze verder uit. Daarna formuleren ze in overleg een onderzoeksvraag die geschikt is voor beantwoording door de Kennisrotonde – in de vorm van een korte literatuurstudie – en die volgens de vraagindiener een bruikbaar antwoord oplevert.

Hoe beoordelen de responderende vraagindieners de gearticuleerde vraag?

Het vraagarticulatieproces is voor veel vraagindieners van toegevoegde waarde. Het doorspreken van de vraag met de kennismakelaar helpt veel vraagindieners hun vraag toe te spitsen op datgene waar het hen vooral om gaat. Dit komt ook tot uiting in het gegeven dat de oorspronkelijke vraagstelling inhoudelijk weliswaar gelijk blijft, maar dat de formulering is aangepast. Daarnaast geeft een deel van de vraagindieners aan dat het gesprek met de kennismakelaar helpt om een beter beeld te krijgen van het vraagstuk waar het de vraagindiener om gaat. Volgens de vraagindieners helpt het gesprek met de kennismakelaar om een beeld van het antwoord te krijgen dat zij kunnen verwachten.

Onderstaande citaten uit de interviews illustreren dat de desbetreffende vraagstellers het vraagarticulatieproces als prettig ervaren en dat het hen een scherper beeld van hun vraagstuk oplevert.

> Een lerarenopleider die een vraag stelde over de onderzoekende houding van leraren zegt: “Het eerste gesprek waarin de vraagarticulatie besproken wordt, is erg prettig. Je hebt (kennis van) anderen nodig om tot een scherpe vraag te komen. En om een wellicht wat persoonlijke vraag om te zetten naar een meer algemene vraag.”

Een beleidsmedewerker Onderwijs en ICT geeft aan dat het doorspreken van de vraag hem geholpen heeft een beter beeld te krijgen van het vraagstuk. Hij zegt: "Het helpt je wel als je zelf met een vraag komt, maar de onderzoeker komt met een andere blik erop." Ook heeft het hem geholpen om met collega's in gesprek te gaan. Door het gesprek heeft hij een beter beeld gekregen van het antwoord dat hij kon verwachten. Wel vond hij het jammer dat er een aantal elementen uit de vraag afvielen, waarnaar hij eigenlijk wel op zoek was.

Een directeur van een academische opleidingsschool in het primair onderwijs heeft het gesprek met de kennismakelaar ervaren als prettig: "De vraag was te breed, en toen ben ik in gesprek gegaan over waar het probleem zit. Al pratend is de vraag aangescherpt richting de zaakvakken." Deze aangescherpte vraag heeft de directeur teruggekoppeld naar de coach van de opleiding, het managementlid van de school en het schoolteam, met wie ze de vraag had opgesteld.

4.2 Hoe worden de antwoorden gewaardeerd?

Aan de vraagindieners en websitebezoekers zijn vragen gesteld over de volledigheid, leesbaarheid en begrijpelijkheid, en praktische bruikbaarheid van de verkregen antwoorden.

Volledigheid van het antwoord

Ruim een kwart van de responderende vraagindieners geeft aan dat het opgeleverde antwoord volledig antwoord geeft op de door hen gestelde vraag. Ruim de helft zag zijn vraag grotendeels beantwoord. Een deel van de vraagindieners zegt geen echt antwoord te hebben gekregen op zijn vraag. Van de responderende websitebezoekers kon het merendeel de informatie vinden die ze zochten, bij een minderheid lukte dat niet.
Aan de 19 responderende websitebezoekers is gevraagd of het Kennisrotonde-antwoord hen informatie verschafte. Enkelen geven aan dat dat volledig het geval is of juist niet, maar bijna driekwart heeft wel de gezochte informatie gevonden. Zoals eerder gezegd zijn op basis van deze onderzoeksgroep geen uitspraken over alle websitebezoekers mogelijk.

Leesbaarheid en begrijpelijkheid van het Kennisrotonde-antwoord

De meeste respondenten, zowel vraagstellers als websitebezoekers, vinden het Kennisrotonde-antwoord (helemaal) begrijpelijk. Dit komt overeen met de resultaten van de zogenoemde smiley-meting van de Kennisrotondewebsite, waar de leesbaarheid van de Kennisrotonde-antwoorden wordt gewaardeerd met een 4,4 op een schaal van 5.

Praktische bruikbaarheid en toepasbaarheid van het antwoord.

De meeste responderende vraagindieners en websitebezoekers vinden de praktische bruikbaarheid van een Kennisrotonde-antwoord (zeer) groot. Ook dit komt overeen met de resultaten van de smiley-metingen.
Veel vraagindieners hebben in de enquête een toelichting gegeven bij hun antwoord. Hieronder een aantal voorbeelden van positieve reacties dat het antwoord vraagindieners daadwerkelijk hielp om keuzes te onder-

bouwen en van negatieve reacties dat een antwoord te theoretisch bleef of de vraagindiener geen nieuwe inzichten opleverde.

Voorbeelden van uitspraken over praktische bruikbaarheid van Kennisrotonde-antwoorden

Positieve reacties:

- Ik kon met het uitgebreide antwoord aantonen dat er wel degelijk meer nodig was voor de kinderen die ik op dat moment les gaf (vluchtelingen).
- Er werd verschillend omgegaan met extra tijd bij toetsing en dyslectici. Het is bij verandering van beleid dan heel belangrijk om aan te kunnen geven of die extra tijd zinvol is en ook hoeveel extra tijd dan passend is.
- Met het antwoord konden we een gefundeerd antwoord geven op de vraag welke moderne vreemde taal we willen aanbieden op school. Moeten we stoppen met Frans of Duits en daarvoor in de plaats Chinees, Spaans of een andere taal aanbieden en welke taal heeft meer 'nut' Frans of Duits?
- Het bevestigt mijn zienswijze hoe je moet omgaan met professionalisering van leraren.

Negatieve reacties:

- Het was een vrij theoretisch antwoord, zonder de vertaling naar concrete en praktische interventies.
- De antwoorden die ik kreeg, was ik zelf reeds op het spoor gekomen. Weinig nieuwe inzichten of wetenschappelijke bewijzen gekregen door het antwoord.

Naast de genoemde positieve en negatieve reacties gaat een aantal toelichtende uitspraken in de enquête van de vraagindieners over de situatie waarin er weinig wetenschappelijk onderzoek bekend is. Er is dan eigenlijk op basis van wetenschappelijk onderzoek geen antwoord te formuleren op de vraag. Enkele vraagindieners zeggen daarover:

- Het antwoord was: we weten het niet. Is een helder antwoord, maar je kan dan niet verder.
- De onderzoeksvraag die ik had ingediend was niet te beantwoorden op basis van wetenschappelijk onderzoek c.q. wetenschappelijke literatuur. De uiteindelijke informatie die wel is gevonden, was wel bruikbaar voor het vervolgtraject dat we zijn gestart naar aanleiding van de eerste onderzoeksvraag.
- Er bleek niet heel veel bekend te zijn over het vraagstuk, maar het antwoord was zeker bruikbaar bij het onderbouwen van de beslissing die genomen werd.
- Kennisrotonde heeft mijn vraag (over effecten van verschillende interventies bij leerlingen met leerachterstanden) serieus opgepakt, maar er bleek weinig onderzoek te zijn gedaan naar deze effecten, anders dan klassenverkleining. Ik heb daarom geen goed antwoord gekregen op mijn vraag, maar daar kon de Kennisrotonde niets aan doen.

Tot slot zijn er nog enkele uitspraken van vraagindieners over de 'ontvankelijkheid' van het antwoord in de praktijk.

- De leraren die hier mee aan de slag moeten, hebben moeite met alle verschillende argumenten in het antwoord. Hierdoor gaan ze niet veranderen.
- Het antwoord gaf goede achtergrond. Helaas blijkt in de praktijk dat er toch weinig interesse is in dit soort wetenschappelijke onderbouwingen. Mensen volgen vooral hun eigen gevoel.
- Het was een duidelijk antwoord, maar niet duidelijk genoeg om de sectiegenoten van mijn standpunt te overtuigen.

Ervaren bruikbaarheid van het antwoord voor vervolgstappen

Aan de respondenten van de enquête is gevraagd in hoeverre het antwoord aanknopingspunten bood voor vervolgstappen. Een ruime meerderheid ziet van de responderende vraagindieners in het antwoord aanknopingspunten om binnen de school met elkaar in gesprek te gaan. Daarnaast biedt het antwoord voor een ruime meerderheid onderbouwing van de huidige werkwijze, voor het ontwerpen van het onderwijs, of voor de oplossing van een onderwijsprobleem. Ook geeft een groot deel van hen aan aanknopingspunten te vinden voor onderwijsvernieuwing. Voor de 19 responderende websitebezoekers geldt ongeveer hetzelfde als voor de responderende vraagstellers.

4.3 Aan wie hebben de respondenten het Kennisrotonde-antwoord laten lezen?

Uit de enquête onder zowel vraagindieners als websitebezoekers blijkt dat zij verkregen Kennisrotonde-antwoorden in veel gevallen aan anderen laten lezen. Dan gaat het om directe collega's binnen de eigen bouw of afdeling of vaak ook alle collega's in de school. Ook de directie krijgt vaak het antwoord te lezen. Een kleiner deel van de vraagindieners deelt het antwoord met collega's buiten de school. Vraagindieners lijken wat actiever in het laten lezen van hun antwoord aan anderen dan websitebezoekers.

Enkele voorbeelden uit interviews met vraagindieners laten zien hoe de antwoorden hun weg vinden in de organisatie:

Een beleidsadviseur bij een bestuur voor vo-scholen zegt: "Het antwoord is verspreid in de organisatie. Het heeft in de nieuwsbrief gestaan, in gerichte mails aan en adviesgesprekken met bepaalde directeuren / leraren die met dit onderwerp bezig waren, en delen uit het antwoord zijn meegenomen in notities."

Een leraar uit het mbo, tevens voorzitter van de Ondernemingsraad geeft aan, dat het antwoord is doorgestuurd naar iemand van het College van Bestuur: "Die heeft het wellicht doorgestuurd aan de directeuren, maar daar heb ik niet echt zicht op."

Een coördinator internationalisering op een mbo heeft het antwoord over internationalisering in aangepaste vorm verspreid binnen de organisatie: “Ik heb het antwoord verwerkt in het visiestuk waarmee ik bezig ben. Ik laat het visiestuk wel lezen aan verschillende mensen. Verder heb ik het antwoord laten lezen aan twee medewerkers binnen de eigen afdeling. De toenmalige directeur had er geen interesse in.”

4.4 Worden Kennisrotonde-antwoorden daadwerkelijk in de praktijk benut?

Uit onze enquête onder 60 vraagindieners en 19 websitebezoekers blijkt dat bij 50 respectievelijk 42 procent het antwoord geholpen heeft bij het maken van een keuze in de school of op het werk. En in beide groepen verwacht een kwart dat dat in de toekomst zal gebeuren. Slechts bij 15 respectievelijk 10 procent is het antwoord niet behulpzaam geweest. Een tiende van de vraagindieners en een vijfde van de websitebezoekers weet dit nog niet.

Vervolgstappen naar aanleiding van Kennisrotonde-antwoorden

Aan de hand van stellingen is geënquêteerde vraagindieners gevraagd welke concrete vervolgstappen zijn gezet naar aanleiding van het antwoord op de kennisvraag. Voor twee derde van de vraagindieners geeft het antwoord meer zicht op wat er in het onderwijs werkt en waarom. Bijna een even grote groep van de vraagindieners is het eens of helemaal eens met de stelling dat het antwoord in de school een inhoudelijk gesprek op gang heeft gebracht. Bijna de helft van de vraagindieners is nog aan het nadenken over de gevolgen van het antwoord voor het onderwijs.

Bij ruim een derde van de vraagindieners heeft het antwoord geleid tot onderwijsverbetering, zoals een verandering in het handelen van leraren of in het curriculum; bij een kwart (zeker) niet. Meerdere keren vermelden zij hierbij dat er in het antwoord bijvoorbeeld geen helder of eenduidig bewijs geleverd kon worden, of dat directe onderwijsverbeteringen ook (nog) niet te verwachten zijn. Er zijn bijvoorbeeld eerst beleidsaanpassingen gedaan of leraren worden gecoacht. Meerdere respondenten geven aan dat het vraagstuk binnen de school een voortdurend onderwerp van gesprek en van processen blijft.

We weten uit de interviews dat er ook scholen of professionals zijn die andere keuzes maken dan met het antwoord kunnen worden onderbouwd.[3] Dat bevestigt dat voor scholen en professionals meerdere overwegingen een rol spelen dan enkel handelen op basis van onderzoek. Sommige scholen blijven toch, ondanks tegengestelde onderzoeksinzichten, de eigen ingeslagen weg vervolgen. Eén vraagsteller geeft aan, dat dit komt omdat onderwijsprofessionals niet zo vaak afgaan op wetenschappelijke onderbouwing, maar meer op ‘het eigen gevoel en de eigen praktijkervaringen’.

3 Hoeveel dat er zijn is niet bekend.

Enkele voorbeelden uit interviews met vraagindieners laten zien hoe vraagstellers beogen onderzoeksinzichten te benutten:

Een leraar uit het mbo en voorzitter van de ondernemingsraad (OR) vertelt dat het College van Bestuur (CvB) verzocht in te stemmen met een nieuwe structuur waarbij grote teams werden gevormd: “De OR was daar niet enthousiast over, maar kon dit alleen vanuit een onderbuikgevoel aangeven en niet echt met onderzoek onderbouwen. Het te geven advies werd ‘on hold’ gezet. Aan het CvB is aangegeven dat de OR een vraag hierover had ingediend bij de Kennisrotonde en het antwoord daarop wilde afwachten. Op basis van het antwoord heeft de OR een negatief advies uitgegeven aan het CvB over het vormen van grote teams.”

Een lerarenopleider heeft naar aanleiding van het antwoord op haar vraag over de onderzoekende houding van leraren een training voor collega's ontwikkeld en drie keer een workshop gegeven. Zij zegt: “Dit zorgde ervoor dat het onderwerp onder de aandacht kwam van collega's. Het team maakt door de workshops zeker ook gebruik van de verkregen kennis.”

Onder de 19 responderende websitebezoekers geldt dat voor het merendeel het antwoord heeft geleid tot meer inzicht in wat er in het onderwijs werkt en waarom. Bij bijna de helft heeft het antwoord op de school een inhoudelijk gesprek op gang gebracht. Tot slot geven de meesten aan nog na te denken over de verdere benutting van het antwoord.

4.5 Bevorderende en belemmerende factoren

De mate waarin kennisbenutting tot stand komt is afhankelijk van omstandigheden of voorwaarden binnen en buiten de school die belemmerend of bevorderend kunnen werken.

De meeste responderende *vraagindieners* vinden de interne omstandigheden gunstig. Ze geven in de enquête aan dat zij voldoende tijd hadden om iets met het verkregen antwoord te kunnen doen (82%). Bijna twee derde van de vraagindieners vond dat het antwoord eenvoudig toepasbaar was in de praktijk en dat er sprake was van voldoende draagvlak binnen het team. Ongeveer de helft heeft voldoende steun van de leidinggevende ervaren om ook iets met het antwoord te doen.

Opmerkelijk is overigens dat veel respondenten niet weten of zij steun van hun leidinggevende hebben of aangeven dit niet van belang te vinden. Hetzelfde geldt voor het hebben van draagvlak onder collega's om iets met het antwoord te kunnen doen, of voor de tijd die zij daarvoor nodig hebben. Dit zou erop kunnen wijzen dat zij het benutten van de verkregen kennis in hun school vooral als een individuele aangelegenheid ervaren, waarbij het hebben van tijd mogelijk geen rol speelt. Welke factoren dan voor hen wel een rol spelen, is onduidelijk.

De responderende *websitebezoekers* lijken iets negatiever over de interne omstandigheden. Bijna de helft van hen geeft aan over voldoende tijd te beschikken om iets met het antwoord te doen, dat het antwoord eenvoudig toepasbaar was en dat er voldoende draagvlak was binnen het team. Ruim een derde geeft aan voldoende steun van de leidinggevende te ervaren.

Hieronder enkele voorbeelden van *bevorderende* factoren uit de interviews met vraagindieners. Ze laten zien dat zowel de kwaliteit van de antwoorden als condities binnen de school bevorderend kunnen werken voor de kennisbenutting:

Een beleidsadviseur van een schoolbestuur vindt dat de antwoorden van de Kennisrotonde van hoge kwaliteit zijn. Ook vindt zij het fijn dat er in de antwoorden linkjes staan, zodat er meer informatie op te halen is. "De Kennisronde doet alles goed, kwaliteit is hoog, het is nu aan de scholen zelf om daar mee aan de slag te gaan. Daar heeft de Kennisrotonde geen invloed op."

Een coördinator internationalisering op een mbo zegt: "Als er lange wetenschappelijke stukken zijn, dan moet je erg door alle regels heen gaan lezen, dat kost heel veel tijd, zeker als het ook wollig geschreven is. Dan is het minder bruikbaar. De Kennisrotonde vertaalt dit naar hapklare brokken, dan kun je zelf stappen overslaan. Voor onderwerpen waar veel onderzoek naar is gedaan is dat van toegevoegde waarde, want dan moet je zelf keuzes gaan maken."

Een lerarenopleider geeft aan dat de collega's betrokken zijn, welwillend en gemotiveerd. "Ze vragen om meer informatie en zijn enthousiast over de workshop over de onderzoekende houding van de leraar. Ook leidinggevenden (teamleider en directrice) weten er van, staan erachter."

Een beleidsmedewerker onderwijs en ict geeft aan: "Bevorderend voor de organisatie zijn drie factoren geweest. Ten eerste dat er een onderbouwing ligt aan de onderwijsvernieuwing. Ten tweede dat mensen het werken met de nieuwe toepassing hebben kunnen ervaren, en ten derde dat er binnen de school een semi-wetenschappelijk onderzoek met de beschikbare kennis is uitgevoerd."

Enkele andere interviewfragmenten illustreren een aantal factoren die naar het oordeel van respondenten *belemmerend* hebben gewerkt:

Een leraar voorgezet onderwijs geeft aan dat collega's antwoorden die hij doorstuurt, niet altijd lezen. “Leraren geven aan dat ze kampen met een overload aan informatie en werk.” Daarnaast speelt volgens deze vraagindiener een rol dat over het ingediende onderwerp maar weinig onderzoek te vinden was.

Een lerarenopleider vertelt dat daadwerkelijke implementatie van het Kennisrotonde-antwoord ingewikkeld is. “Vaak verslapt de aandacht van collega’s voor dit specifieke onderwerp in de loop van de tijd. Het thema wordt op een bepaald moment wel belangrijk gevonden, maar het houden van focus is moeilijk. Leidinggevenden geven ook prioriteit aan andere thema's. De lerarenopleiding is een groot instituut en het is derhalve moeilijk om praktisch gezien iedereen bij elkaar te krijgen.”

Een websitebezoeker die werkzaam is als begeleider binnen een samenwerkingsverband vindt het gebrek aan een onderzoekende houding bij een aantal leerkrachten een belemmerende factor voor het benutten van kennis . “Als je zelf nooit een onderzoekssetting hebt gehad, is dat lastig. Laat studenten van de pabo ervaren wat een onderzoek is, dan snap je beter wat je over moet brengen op kinderen. Het gaat om de manier van denken bij het doen van onderzoek.”

5. Verbetervoorstellen door de respondenten

Eén van de beoogde doelen van dit onderzoek is om de werkprocessen van de Kennisrotonde te optimaliseren. Daarom is de respondenten ook gevraagd welk advies zij de Kennisrotonde zouden willen meegeven.

Van de geënquêteerde vraagindieners heeft de helft deze vraag beantwoord (n=30). Van de responderende websitebezoekers hebben er 10 een reactie gegeven op deze vraag. Daarnaast zijn in 16 van de 22 verdiepende interviews adviezen voor de Kennisrotonde naar voren gebracht. Bij elkaar leveren deze reacties het volgende beeld op. Overigens betreft een aantal adviezen zaken die de Kennisrotonde al doet of van plan is. Mogelijk vormen deze adviezen een ondersteuning van de werkprocessen van de Kennisrotonde.

5.1 Suggesties uit de enquête onder vraagindieners en websitebezoekers

Enkele vraagindieners gaven in de vragenlijst geen advies maar een waardering van of wens voor de Kennisrotonde (bijvoorbeeld "Mijn vraag was keurig en goed beantwoord" of "Dat er nog meer mensen gebruik van mogen maken"). Meer concrete adviezen van de responderende vraagindieners hebben te maken met vergroten van de bekendheid en met profileren (zeven keer genoemd). Ook een paar responderende websitebezoekers noemt naamsbekendheid in hun advies. Andere suggesties van vraagindieners verwijzen onder andere naar:

- tools voor onderwijsgevenden bieden over hoe met de antwoorden in gesprek te gaan met de leidinggevenden;
- de termijn verkorten waarop een antwoord beschikbaar komt;
- vragen naar de beginsituatie van de vraagsteller en daarbij aansluiten;
- zo veel mogelijk wetenschappelijke bronnen vrij toegankelijk maken voor geïnteresseerden.

Enkele kanttekeningen zijn hierbij op zijn plaats:
Sommige uitspraken van individuele respondenten roepen vragen op, omdat niet in alle situaties duidelijk is wat betrokkene precies bedoelt. Daarnaast verwijst een aantal uitspraken naar acties waaraan de Kennisrotonde in de loop van de tijd al meer aandacht aan besteedt, bijvoorbeeld het aansluiten bij de beginsituatie van de vraagsteller. In het algemeen zouden bovengenoemde uitspraken eigenlijk steeds binnen de context van de desbetreffende Kennisrotonde-vraag moeten worden beschouwd en begrepen.

5.2 Suggesties uit de interviews

Ook in de interviews gaven respondenten diverse adviezen. In 7 van de 22 gesprekken met vraagindieners gingen die vooral over *naamsbekendheid en toegankelijkheid*. Geïnterviewden gaven aan dat de Kennisrotonde bij velen niet bekend is en vinden dat meer pr en exposure nodig is. Daarnaast zouden bestaande antwoorden nog makkelijker te vinden moeten zijn, bijvoorbeeld met een wikiwijs-pagina of door ervoor te zorgen dat antwoorden bij zoektermen in Google bovenaan komen te staan. Samenwerking met het veld om meer bekendheid te krijgen, komt ook ter sprake. Bijvoorbeeld door contact te zoeken met Schoolinfo, Kennisnet of met (excellente) scholen die actief zijn met onderwijsvernieuwingen.

Om de Kennisrotonde te versterken (niet alleen voor naamsbekendheid) verwijzen de vraagindieners expliciet naar het aangaan van *samenwerkingen* met bijvoorbeeld (academische) lerarenopleidingen, opleidingsscholen of (de jury van de) Excellente Scholen.

Verder is een aantal keer expliciet gesproken over *praktische handreikingen* of praktische tools en voorbeelden in de antwoorden. De Kennisrotonde zou zich daarbij beter moeten richten op de praktijk, en minder op de wetenschap ("scholen zijn niet zo met wetenschap bezig"). Ook adviseren geïnterviewden om *ondersteuning bij het implementeren van adviezen* of het toepassen van de theorie te bieden. Als voorbeeld is genoemd ondersteuning bieden bij het bespreekbaar maken of bediscussiëren van het antwoord in de school en bij de kennisbenutting in de praktijk.

Vraagindieners suggereren tevens een vorm van *nazorg* te bieden. Bijvoorbeeld door na de beantwoording van een vraag nog een aanvullend gesprek te voeren ter verduidelijking van het antwoord. Of door na twee maanden weer contact op te nemen over wat er met het antwoord is gedaan en over de ondersteuning die eventueel nog gewenst is.

Vraagindieners hebben tot slot nog enkele suggesties voor *de vraagarticulatie en het beantwoorden* van de vraag:

- Vraag de vraagsteller waar hij behoefte aan heeft: achtergrondkennis/theorie, praktische voorbeelden, puur een antwoord op de vraag of iets anders.
- Ga niet alleen in op een vraag, maar (ook) op een indirect onderliggende vraag.
- Vul bestaande antwoorden aan, in plaats van het samenstellen van nieuwe antwoorden.

6. Conclusies en aanbevelingen

De Kennisrotonde tracht kennisvragen uit de onderwijspraktijk te beantwoorden met wetenschappelijke inzichten. Deze antwoorden stelt de Kennisrotonde vervolgens beschikbaar aan een groter publiek. Hiermee beoogt de Kennisrotonde onderwijsprofessionals in staat te stellen op wetenschappelijk onderzoek gebaseerde keuzes te maken in de verbetering of vernieuwing van hun onderwijspraktijk.

Op welke wijze en in hoeverre onderwijsprofessionals erin slagen deze antwoorden daadwerkelijk te benutten is de centrale vraag van dit onderzoek. Deze vraag is zowel beantwoord voor personen die een vraag aan de Kennisrotonde hebben gesteld (de vraagindieners), als voor personen die via de website van de Kennisrotonde een antwoord hebben geraadpleegd (de websitebezoekers). Beide groepen zijn op zoek naar 'kennis', maar verkrijgen deze kennis op verschillende manieren: zij dienen een vraag in of lezen antwoorden op de website. In dit slothoofdstuk trekken wij op basis van de antwoorden op de enquête en de informatie uit de interviews een aantal conclusies (6.1) en geven we enkele aanbevelingen aan de Kennisrotonde (6.2).

6.1 Conclusies

Op basis van de beantwoording van de onderzoeksvragen in de vorige hoofdstukken kunnen tegen de achtergrond van het theoretisch kader de volgende conclusies over de benutting van antwoorden van de Kennisrotonde worden getrokken.

Doelstelling Kennisrotonde onderschreven

Uit dit onderzoek blijkt dat zowel responderende vraagindieners als responderende websitebezoekers vooral op zoek zijn naar informatie om een onderbouwde keuze te kunnen maken voor het verbeteren van hun onderwijs. Daaruit kunnen we concluderen dat zij de hoofddoelstelling van de Kennisrotonde erkennen en onderschrijven. Daarbij speelt voor hen mee dat de Kennisrotonde aandacht heeft voor de wetenschappelijke onderbouwing van een mogelijke onderwijsvernieuwing of onderbouwde ideeën voor het ontwerpen van onderwijs.

Deze functie van de Kennisrotonde is belangrijk omdat de respondenten naar hun eigen zeggen vaak geen tijd hebben om zelf in de wetenschappelijke literatuur op zoek te gaan naar antwoorden. Ook heeft niet iedereen daar toegang toe, hoewel hier recentelijk verandering in is gekomen.[4] In dit opzicht vervult de Kennisrotonde voor de onderzoeksgroep een belangrijke rol in het vinden en het selecteren van academische kennis. Omdat betrokkenen de antwoorden begrijpelijk en toepasbaar vinden, zouden we kunnen concluderen dat de Kennisrotonde een belangrijke rol vervult in het interpreteren van academische kennis. Dit zijn belangrijke eerste

4 Vanaf 29 oktober 2019 kunnen alle leraren in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs een jaar lang gratis toegang krijgen tot meer dan een miljoen wetenschappelijke artikelen over onderwijsonderzoek. Zie *https://www.nro.nl/een-jaar-lang-gratis-toegang-tot-wetenschappelijke-publicaties-voor-leraren/*

stappen in het proces van kennisbenutting (Van Schaik et al., 2018). Na deze stappen zijn echter nog essentiële vervolgstappen nodig om in de eigen praktijkcontext gefundeerde keuzes te maken, en (indien van toepassing) deze keuzes ook om te zetten in daadwerkelijke vormgeving en verbetering van het onderwijs.

Diversiteit in bereik bij onderwijsprofessionals uit verschillende onderwijssectoren

Initiatieven of interventies voor onderwijsverbetering of -vernieuwing zijn vaak complex en vragen veelal steun en betrokkenheid van verschillende geledingen in het onderwijs. Vanuit dit perspectief is het positief dat de Kennisrotonde een diversiteit in bereik onder verschillende doelgroepen weet te realiseren; naast leraren behoren daartoe onder andere intern begeleiders, onderwijsassistenten, teamleiders, schooldirecteuren, bestuurders. Over de achtergrondkenmerken van deze onderwijsprofessionals (naar leeftijd, aantal jaren werkervaring en opleiding) is uit ons onderzoek geen verdere informatie bekend. Hierover zou in de toekomst meer informatie verzameld kunnen worden. Hoewel vraagindieners en websitebezoekers vooral uit het po komen, zijn ook het vo en het mbo steeds meer vertegenwoordigd. En ook de groep afkomstig uit de lerarenopleidingen van het hbo groeit steeds meer.

Vraagarticulatie belangrijk

De Kennisrotonde tracht met het proces van vraagarticulatie en de antwoorden op kennisvragen bij te dragen aan het maken van beargumenteerde keuzes in het werk en/of op de school van de vraagindieners en websitebezoekers, nu of in de nabije toekomst. Het proces van vraagarticulatie binnen de Kennisrotonde blijkt hierbij een belangrijke eerste stap te zijn om het vraagstuk van de vraagindiener nader te concretiseren en om scherper in beeld te krijgen waar de kennisvraag feitelijk betrekking op heeft.

Invulling kennisbehoefte onderwijsveld

De Kennisrotonde draagt bij aan de invulling van de kennisbehoefte die in het onderwijsveld leeft. De antwoorden zijn volgens de ondervraagde vraagindieners en websitebezoekers goed te begrijpen en praktisch bruikbaar voor de onderwijspraktijk. Ze vinden het belangrijk dat de Kennisrotonde aandacht heeft voor wetenschappelijke onderbouwing van vragen die in de praktijk leven. Ze geven tevens aan dat de Kennisrotonde-antwoorden te benutten zijn voor een keuze in de school, nu of in de nabije toekomst.

Aard van de kennisbenutting

De resultaten van het onderzoek laten zien dat de benutting van Kennisrotonde-antwoorden verschillende vormen en gradaties kent. De antwoorden lijken vooral inzicht te geven in wat werkt en waarom, en aanknopingspunten te bieden om op school met elkaar in gesprek te gaan. Ook bieden ze mogelijkheden om de huidige werkwijze te onderbouwen of om veranderingen te realiseren, bijvoorbeeld in het handelen van de leraren of in het curriculum.

Bevorderende en belemmerende factoren voor kennisbenutting

In de literatuur, die beschreven is in het theoretisch hoofdstuk, worden uiteenlopende factoren genoemd die de benutting van wetenschappelijke kennis kunnen belemmeren of juist bevorderen. Spelen deze factoren ook een rol bij de benutting van antwoorden van de Kennisrotonde? De factoren die in de literatuur worden genoemd kunnen betrekking hebben op de leraar, de organisatie en het kennisaanbod.

FACTOREN MET BETREKKING TOT DE LERAAR

Bij de leraar kunnen, volgens de literatuur, barrières voor het toepassen van kennis gelegen zijn in het vinden van wetenschappelijke kennis, het interpreteren van deze kennis, het inschatten van de toepasbaarheid en relevantie van de onderzoeksresultaten en het toepassen hiervan in de onderwijspraktijk (Schenke et al., 2018; Bettman, 2018; Kruijer, 2015).

→ KENNISROTONDE GEEFT TOEGANG TOT LITERATUUR

Uit ons onderzoek komt naar voren dat een kwart van de vraagindieners bij de Kennisrotonde terechtkomt, omdat zij zelf geen toegang hebben tot wetenschappelijke bronnen. Tevens blijkt dat veel vraagindieners het contact met de kennismakelaar en het daaraan gekoppelde proces van vraagarticulatie belangrijk vinden om scherp te krijgen waar hun kennisvraag c.q. informatiebehoefte nu precies uit bestaat. De kennismakelaar is een belangrijke schakel tussen de praktijkvraag bij de onderwijsprofessional aan de ene kant en het aanbod van wetenschappelijke kennis aan de andere kant. Vraag is of met de toegang die leraren sinds kort hebben tot wetenschappelijke literatuur ook de rol van de kennismakelaar kan veranderen.

→ LEESBARE EN TOEPASBARE ANTWOORDEN

In tegenstelling tot veel andere wetenschappelijke bronnen lijkt de Kennisrotonde er goed in te slagen om leesbare en (in potentie) praktisch toepasbare antwoorden op te leveren. Hiermee lijkt de Kennisrotonde een belangrijke valkuil van het niet-benutten van wetenschappelijke kennis te vermijden. Veel responderende vraagindieners en responderende websitebezoekers geven aan dat het antwoord hen helpt om een onderwijskundige keuze te maken dan wel het gesprek aan te gaan binnen de school.

FACTOREN MET BETREKKING TOT DE ORGANISATIE

Wat betreft de school bestaan, volgens de literatuur, de voornaamste barrières uit onvoldoende ondersteunende structuur en cultuur (Schenke et al., 2018; Bettman, 2018, Kruijer, 2015). In ons onderzoek hebben wij ons beperkt tot de vraag of leraren voldoende tijd hebben voor benutting van de antwoorden van de Kennisrotonde en of er draagvlak is bij collega's en de schoolleiding om iets met het antwoord te doen.

→ VOLDOENDE TIJD

Op basis van ons onderzoek concluderen we dat gebrek aan tijd voor veel responderende vraagindieners een belangrijke reden is om hun vraag bij de Kennisrotonde in te dienen (en om zelf niet op zoek te gaan naar antwoorden in de literatuur). Het probleem van tijd lijkt minder aanwezig voor het benutten van het antwoord: een ruime meerderheid van de vraagindieners geeft aan dat zij voldoende tijd hebben om in hun organisatie iets met het verkregen antwoord te kunnen doen. Bij het al of niet benutten van het antwoord speelt tijd derhalve dus niet echt een rol.

→ DRAAGVLAK BINNEN DE SCHOOL

Voor effectieve kennisbenutting is het belangrijk dat er binnen de school, zowel onder collega's als bij de schoolleiding, draagvlak en erkenning is voor het benutten van (academische) kennis als bron voor onderwijsvernieuwing (Bettman, 2018; Ros & Van den Bergh, 2018; Schenke et al., 2018). We concluderen dat de vraagindieners in dit onderzoek in de meeste gevallen voldoende draagvlak bij collega's en leidinggevenden ervaren om iets met het verkregen antwoord te kunnen doen. Overigens is er een forse groep vraagindieners

die niet weten of zij voldoende steun hebben van hun leidinggevende of van hun collega's voor wat betreft de kennisbenutting, of deze factor niet van toepassing vinden. Dit kan er op wijzen dat draagvlak niet altijd nodig is om tot kennisbenutting te komen, bijvoorbeeld omdat de toepassing primair betrekking heeft op de beroepspraktijk van de vraagindiener zelf. Het kan er echter ook op wijzen dat vraagindieners zich niet bewust zijn van de mogelijkheid dat steun van leidinggevenden of collega's de kennisbenutting zou kunnen bevorderen. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat vraagindieners niet de ambitie hebben om daadwerkelijk iets met het antwoord te gaan doen. Het Kennisrotonde-antwoord blijft daarmee vrijblijvende informatie.

→ AANSLUITING VAN VRAAG BIJ SCHOOLBELEID

Bij de meeste respondenten sloot hun vraag (deels) aan bij een van de speerpunten in het beleid van de school. Hiermee lijkt de relevantie van een kennisvraag in veel gevallen het individuele niveau van de vraagindiener of websitebezoeker te overstijgen. Volgens Bettman (2018) werkt het bevorderlijk als de wetenschappelijke kennis schoolbrede relevantie heeft.

FACTOREN MET BETREKKING TOT HET KENNISAANBOD

De Kennisrotonde is een belangrijke schakel tussen de onderwijspraktijk en de wetenschappelijke inzichten uit de onderzoeksliteratuur. Daar waar de onderzoeksliteratuur in de regel als beperkt toegankelijk en beperkt toepasbaar voor de onderwijsprakrijk wordt gezien (Van Schaik et al., 2018) slaagt de Kennisrotonde erin om leesbare en praktisch toepasbare antwoorden op te leveren. Die antwoorden krijgen een hoge waardering van vraagindieners en websitebezoekers.

6.2 Aanbevelingen aan de Kennisrotonde

De resultaten en conclusies van het onderzoek bieden aanknopingspunten voor enkele aanbevelingen aan de Kennisrotonde. Hierbij merken we op dat de uitkomsten van voorliggende inventarisatie in het algemeen positief zijn.

Behouden en versterken van het goede van de Kennisrotonde

De Kennisrotonde vervult een belangrijke rol in het ontsluiten van wetenschappelijke kennis en inzichten. Ze creëert daarmee een belangrijke voorwaarde voor onderwijsprofessionals om onderbouwde keuzes te kunnen maken voor kwaliteitsverbetering van hun onderwijs. Het is ook belangrijk om desgewenst de verkregen nieuwe kennis en inzichten daadwerkelijk in de praktijk vorm te geven. Dit betekent vooral dat er in de werkprocessen van de Kennisrotonde een sterke basis ligt voor de toekomst en voor mogelijke verbeteringen ervan. De vraagsturing vanuit praktijkkwesties, het verspreiden van de beschikbare kennis en de samenwerking met andere partijen zouden verder versterkt, verbeterd en gestimuleerd kunnen worden.

Meer aandacht voor het maken van eigen onderbouwde keuzes op basis van het antwoord

De Kennisrotonde slaagt erin om wetenschappelijke kennis en inzichten op een vraaggestuurde wijze te ontsluiten. Daarmee is niet gezegd dat deze ontsluiting voldoende is voor kennisbenutting voor onderwijsverbetering. Vraagindieners en websitebezoekers dienen immers met de verkregen antwoorden ook onderbouwde keuzes te gaan maken in hun eigen praktijk, waarna zij hun keuze kunnen implementeren in de praktijk. Hierin zijn mogelijk nog verbeterslagen te maken.

Of zij dit daadwerkelijk weten te realiseren hangt niet alleen af van de inhoud van het verkregen antwoord. Tevens is dit onder meer afhankelijk van de wijze waarop de lezer (eventueel samen met collega's of leidinggevende, of ondersteuner) het antwoord interpreteert en de verkregen inzichten 'vertaalt' naar de eigen context, om vandaaruit te komen tot keuzes en gewenste aanpassingen in de praktijk. Voordat de kennis uit het antwoord kan worden benut voor het doen van aanpassingen gericht op onderwijsverbetering of -vernieuwing, moet de lezer het verkregen antwoord 'integreren in de eigen context' en een eigen onderbouwde keuze maken. Deze inzichten sluiten aan bij bredere visies op kennisbenutting. Daarin wordt gesteld dat academische kennis verbonden, en begrepen en geïntegreerd dient te worden binnen de praktijkcontexten van de vraagstellers (zie bijvoorbeeld Lewin, 2013 in Kruijer, 2015).

Kijkend naar ons theoretisch model uit het inleidend hoofdstuk, bevindt zich deze fase van integratie als het ware 'tussen' het verkregen Kennisrotonde-antwoord en de daadwerkelijke benutting van de inzichten in de praktijk in. Ons onderzoek geeft aan dat deze fase belangrijk is, maar dat we nog onvoldoende zicht hebben gekregen op welke activiteiten en factoren hierbinnen een rol spelen. Mogelijk is deze fase afhankelijk van de ondersteuning die de professional krijgt en van de competenties binnen het team en de school om nieuwe inzichten te vertalen naar en te integreren met de eigen onderwijspraktijk. Onderzocht zou kunnen worden of en op welke wijze de Kennisrotonde bij deze fase een rol zou kunnen of willen spelen.

Wij constateren ook dat de kennisbenutting nu vaak beperkt blijft tot gesprekken, inzichten en kennisdeling. We zien dat kennisbenutting minder vaak leidt tot het beredeneerd onderbouwen van keuzes en tot daadwerkelijke stappen in onderwijsverbetering of het oplossen van het probleem. Deze constatering sluit aan bij de bredere opvatting dat 'weten' nog geen 'doen' is (zie bijvoorbeeld WRR, 2017).

Uit deze redenering leiden we enkele aanbevelingen voor de Kennisrotonde af:

- Aanbeveling aan de Kennisrotonde is om bij oplevering van het antwoord na te gaan of de vraagindiener nadere ondersteuning nodig heeft bij de interpretatie ervan (wat betekent het Kennisrotonde-antwoord voor de situatie van de vraagsteller?). Zo zou de Kennisrotonde samen met de vraagsteller kunnen bespreken wat het Kennisrotonde-antwoord kan betekenen voor de oorspronkelijke praktijkkwestie van de vraagsteller (zie bijvoorbeeld Van den Berg & Teurlings, 2019): welke keuze kan met het geformuleerde antwoord worden onderbouwd. Dit zou een meer actiegerichte houding van de Kennisrotonde vragen. De kennisbenutting van de Kennisrotonde-antwoorden kan met deze `nazorg' op een hoger plan worden gebracht.
- Een andere aanbeveling is om na te gaan of de vraagsteller ondersteuning nodig heeft bij het bespreekbaar maken of bediscussiëren (met collega's of directie) van het antwoord, of bij het daadwerkelijk toepassen van het antwoord in de praktijk. Vervolgens zou de Kennisrotonde de vraagsteller of school kunnen adviseren contact op te nemen met ondersteuningsinstanties of expertisecentra die de school hierbij zouden kunnen helpen.
- Al zijn lezers van de Kennisrotonde-antwoorden in het algemeen tevreden over de praktische toepasbaarheid ervan, toch zou de Kennisrotonde actiever op zoek kunnen gaan naar praktische tools, zoals bijvoorbeeld de tool Onderwijsmetkennis die door Ros & Van den Bergh (2018) is ontwikkeld.[5] Deze tools kunnen helpen bij het begrijpen en interpreteren van de Kennisrotonde-antwoorden en bij de implementatie van de wetenschappelijke kennis en inzichten.

5 *http://www.onderwijsmetkennis.nl*

- → Om kennisbenutting te monitoren dan wel gericht te ondersteunen kan de Kennisrotonde overwegen om enige tijd na oplevering van het antwoord (bijvoorbeeld na drie maanden of een half jaar) nog eens contact te zoeken met de vraagindiener.
- → Het monitoren van de hiervoor genoemde stappen kan zo mogelijk waardevolle informatie opleveren voor de verdere evaluatie van de werkstappen van de Kennisrotonde en voor de toekomstige strategische positionering van de Kennisrotonde.

Bevorderen van draagvlak voor vraagindiening

Een bepalende factor voor kennisbenutting is het draagvlak en de erkenning bij collega's en schooldirectie. Uit ons onderzoek blijkt dat de vraagindieners voldoende draagvlak ervaren bij het benutten van de verkregen antwoorden. Bij het proces van vraagindiening is dit veel minder het geval. Veel vraagindieners handelen op eigen initiatief, zonder daarin hun collega's of leidinggevende mee te nemen. Draagvlak lijkt in alle fases van de kennisbenutting – van vraagindiening tot interpretatie en acties naar aanleiding van het antwoord – de daadwerkelijke kennisbenutting ten goede te komen. Daarom zou er aan de voorkant bij vraagindiening meer aandacht moeten zijn voor een breder draagvlak.

- → Aanbeveling aan de Kennisrotonde is om bij de vraagarticulatie aandacht te hebben voor het draagvlak van de vraagindiener binnen de school. Bijvoorbeeld door voor te stellen de vraag met collega's en/of directie voor te bereiden en door de gearticuleerde vraag nog eens met hen te bespreken. Dit zou ook kunnen door anderen bij het vraagarticulatiegesprek te laten aansluiten.

Vervolgonderzoek

Het voorliggende onderzoek geeft op hoofdlijnen inzicht in het proces van vraagindiening, vraagarticulatie, beantwoording en kennisbenutting, en de waardering hiervan door vraagindieners en websitebezoekers. Tegelijkertijd roept het onderzoek nog veel vragen op, zoals over de vraagindieners (aantal jaren werkervaring, opleidingsniveau bachelor/master), de schoolcontext/onderzoekscultuur en betrokkenheid van collega's.

- → Aanbeveling aan de Kennisrotonde is om de positie van vraagindieners en het proces van kennisbenutting meer in detail te blijven onderzoeken. Meer specifiek zou er gekeken kunnen worden naar de wijze waarop vraagindieners de geformuleerde antwoorden interpreteren en benutten bij het maken van keuzes. Een volgend onderzoek zou ook kunnen kijken naar de wijze waarop de Kennisrotonde deze vraagindieners daarbij zou kunnen ondersteunen. Hiertoe kan de Kennisrotonde overwegen een participatief (actie) onderzoek uit te voeren, waarbij kennismakelaars gaandeweg de te doorlopen werkprocessen (inclusief nazorg) inzichten opdoen over bovengenoemde facetten. Ook het proces van vraagarticulatie kan hierbij worden meegenomen.
- → Hetzelfde geldt voor onderzoek naar de positie van websitebezoekers en de wijze waarop zij de antwoorden interpreteren bij het maken van keuzes in hun onderwijspraktijk.

7. Schoolportretten

Met een aantal respondenten van de enquête zijn verdiepende interviews gehouden. Een deel van die interviews is inspiratiebron voor een zevental praktijkvoorbeelden. Vijf vraagindieners en twee websitebezoekers vertellen in dit hoofdstuk over hun ervaring met de Kennisrotonde en hoe zij het antwoord hebben kunnen benutten.

7.1 Het thema ict is meer in beeld gekomen op de scholen

De vraagsteller, een beleidsmedewerker Onderwijs en ict, ziet dat het antwoord van de Kennisrotonde aanknopingspunten biedt voor ict onderwijsvernieuwing bij zijn scholen. Hij heeft een formelere basis gekregen om "in de praktijk een stapje verder te gaan. Als ik iets wat harder met wetenschap kan onderbouwen, dan kan ik anderen sneller overtuigen dat het zinvol is om te doen."

Vraagsteller: beleidsmedewerker Onderwijs en ict van een schoolbestuur voor primair onderwijs

Vraag: *Wat weten we over de inzet en effectiviteit van Augmented Reality (AR) en Virtual Reality (VR) in het basisonderwijs?*

Kort antwoord: Het is nog te vroeg om harde conclusies te trekken over de effectiviteit van VR of AR in het onderwijs. Veel onderzoekers zijn echter positief en zien mogelijkheden voor deze nieuwe leermiddelen. De grootste uitdaging ligt in de ontwikkeling van goede educatieve inhoud en inbedding in lesprogramma's.

Aanleiding van de vraag

Een studiereis over dit onderwerp bracht de vraagsteller het inzicht dat er met ict in het onderwijs nog veel te winnen valt. Zo begreep de vraagsteller uit breinonderzoek dat AR en VR van toegevoegde waarde kunnen zijn voor diep leren. In de onderwijspraktijk binnen zijn schoolbestuur experimenteerde men al met verschillende vormen van ict, maar dat was vooral bedoeld om het onderwijs voor leerlingen leuk te maken. De vraagsteller zou graag zien dat er binnen de scholen nagedacht werd over wat ict-ontwikkelingen zoals die van AR en VR voor het onderwijs zouden kunnen betekenen en dat er dan vervolgens een les mee wordt gemaakt. "Dan kun je laten zien dat het onderwijskundig een krachtige tool zou kunnen zijn en dat triggert de uitgeverijen misschien." Hij zocht een theoretisch kader en wetenschappelijk bewijs voor de ict-onderwijsvernieuwing binnen zijn school. Kennisnet attendeerde de vraagsteller op de mogelijkheid om deze vraag naar onderbouwing bij de Kennisrotonde in te dienen.

Doel behaald?

Het antwoord van de Kennisrotonde heeft meer zicht gegeven op wat er in het onderwijs werkt en waarom. Met het antwoord heeft de vraagsteller een formelere basis gekregen om "in de praktijk een stapje verder te gaan". De vraagsteller geeft aan dat "als ik iets wat harder met wetenschap kan onderbouwen, dan kan ik anderen sneller overtuigen dat het zinvol is om te doen". Hij beoordeelt de praktische bruikbaarheid van het antwoord als hoog, en geeft aan dat het aanknopingspunten biedt voor de onderwijsvernieuwing. Ook biedt het antwoord informatie om de huidige werkwijze met ict voorlopig voldoende te onderbouwen en om onderwijs te ontwerpen. De vraagsteller is enthousiast over het antwoord vanwege de mooie opbouw van de tekst en de voorbeelden van AR en VR in het onderwijs. De wetenschappelijke kennis is echter nog niet zover dat het antwoord eenvoudig in de scholen toegepast kon worden. Het antwoord heeft nog niet geholpen bij het maken van een keuze voor het inzetten van ict op school, of bij het ontwerpen en verbeteren van het onderwijs, maar dat gaat naar verwachting in de toekomst wel gebeuren.

De vraagsteller heeft het antwoord laten lezen aan collega's en de directie in de eigen organisatie, maar ook aan collega's buiten de organisatie. Hij heeft echter geen zicht op wat anderen met het antwoord hebben gedaan en er heeft ook niemand op het antwoord gereageerd. Toch heeft het antwoord een gesprek in de scholen op gang gebracht. Maar ook ontwikkelingen, zoals het verzoek vanuit VVN (Veilige Verkeer Nederland) aan een van de scholen om tijdens verkeerslessen iets via VR te doen en een semiwetenschappelijk onderzoek naar aanleiding van VR-lessen over het sterrenstelsel, hebben daartoe bijgedragen. Volgens de vraagsteller staat het thema dankzij het antwoord steviger op de agenda in de organisatie en is het bij de scholen 'meer in beeld gekomen'.

Kennisbenutting in de school

De vraagsteller geeft aan dat er in de organisatie enkele factoren zijn geweest die het inzetten van AR en VR in de praktijk hebben bevorderd. Ten eerste het feit dat er met het antwoord van de Kennisrotonde een onderbouwing ten grondslag ligt aan de nieuwe ict-toepassingen. Ten tweede dat mensen het werken met de nieuwe toepassing hebben kunnen ervaren in de praktijk. Ten derde dat er een semi-wetenschappelijk onderzoek is uitgevoerd. Ook bleek gunstig dat een school positief heeft gereageerd op een vraag vanuit VVN.

7.2 De vraag komt echt uit de groep

Thematisch onderzoekend leren in groepsverband is een van de speerpunten van de school van de vraagsteller. Het team van zijn school vroeg zich af hoe je leerlinggroepjes het beste kunt samenstellen. De vraag is in contact met de Kennisrotonde scherper gemaakt. Uit het antwoord heeft het team in eerste instantie de praktische tips gehaald. Maar het bevestigde ook dat ze sommige dingen al goed doen.

Vraagsteller: leerkracht en teacher leader in opleiding

Vraag: *Hoe kun je samenwerkend leren zo inzetten dat het een positief effect heeft op de leerprestaties?*

Kort antwoord: Om samenwerkend leren effectief te laten zijn, is een goede interactie tussen groepsleden en een juiste didactische vormgeving essentieel. Leerkrachten moeten leerlingen voorbereiden en ondersteunen om samen te werken. Dat kunnen ze doen door leerlingen te trainen in sociale vaardigheden, de juiste taken te kiezen, leerlingen interactieregels te laten toepassen en individuele feedback te geven over interactie. Training van leerkrachten hierop kan helpen.

Aanleiding van de vraag

Het team van de basisschool van de vraagsteller wil graag wereldoriëntatie projectmatig inrichten waarbij leerlingen in groepjes samenwerken aan een bepaald thema. Tot nu toe laten ze de groepjes meestal door de leerlingen zelf samenstellen, maar ze merken dat de samenwerking in de groepen niet altijd goed verloopt. Vanuit het team kwam de vraag hoe ze groepen het beste konden samenstellen; hierover was discussie. De vraagsteller had wel literatuur gezocht, maar kon niet zo veel vinden. Daarom heeft hij namens het team een vraag ingediend bij de Kennisrotonde. Wanneer er in het team discussie is, is het "interessant dat een instantie antwoord kan geven", aldus de vraagsteller. Het belangrijkste doel van zijn vraag was om een onderbouwde keuze te kunnen maken.

Doel behaald?

Dat doel is bereikt dankzij het antwoord van de Kennisrotonde. Het bood het team aanknopingspunten voor het ontwerpen van hun onderwijs en om met elkaar in gesprek te gaan. De vraagsteller heeft het antwoord verspreid onder alle collega-leerkrachten en de directie. In de werkgroep die maandelijks vergadert over het project 'wereldoriëntatie' is besproken hoe ze het antwoord van de Kennisrotonde konden toepassen in de eigen praktijk.

Ze hebben aanvankelijk vooral de praktische tips uit het antwoord opgepikt. Zo zijn in de groepen 6, 7 en 8 gemengde groepjes leerlingen samengesteld en de groepjes niet te groot gemaakt. Bovendien zijn er doelen vastgesteld, waaronder doelen voor het samenwerken. Een voorbereidingsgroep van leerkrachten en de directeur hebben deze afspraken gemaakt en de toepassing ervan wordt in de bovenbouw geëvalueerd. Tevens worden de afspraken doorgevoerd bij groep 4 en 5. Het antwoord gaf de vraagsteller niet alleen duidelijkheid hoe ze de groepjes het best samen konden stellen, maar ook bevestiging dat ze sommige dingen al goed doen.

Kennisbenutting in de school

De vraag was belangrijk voor alle collega's en sloot volledig aan bij het schoolbeleid, waarin thematisch onderzoekend leren in groepsverband een van de speerpunten is. Vanuit een gezamenlijke sessie van het team kwam de vraag hoe ze groepen het beste konden samenstellen. In het aanvankelijk contact met de kennis-makelaar van de Kennisrotonde is in de vraagarticulatie de vraag scherper gemaakt. "De vraag ging eerst alleen over samenstelling van de groepjes, maar het ging ook over meer handvatten voor samenwerkend leren."

Volgens de vraagsteller hebben twee dingen bijgedragen aan de daadwerkelijke kennisbenutting: Ten eerste: "De vraag komt echt uit de groep, meningen zijn verschillend en met wetenschappelijke basis weet je welke keuze je maakt." Ten tweede "omdat er praktische dingen in het antwoord staan". Met name de praktische handreikingen waardeert de vraagsteller zeer.

7.3 Op zoek naar achtergrondinformatie

Als jurylid van excellente scholen zoekt de websitebezoeker naar informatie over bepaalde concepten of begrippen. Ook benut hij de wetenschappelijke achtergronden uit Kennisrotonde-antwoorden over onderwijssectoren die hem minder bekend zijn. Hij vindt de website van de Kennisrotonde erg informatief, kernachtig, relevant voor de praktijk, en opgezet door deskundige mensen die iets weten van die praktijk.

Websitebezoeker: jurylid Excellente Scholen (voorheen directeur)

Aanleiding en doel

Als jurylid bezoekt de websitebezoeker scholen en bestudeert hij hun rapportages. Hij beoordeelt vervolgens het excellentieprofiel van de scholen en de effectiviteit van het profiel. Tevens beoordeelt hij of de school met het profiel iets heeft bereikt.

De websitebezoeker heeft een aantal keer de website van de Kennisrotonde bezocht voor nadere achtergrondinformatie. Zo is het een paar keer voorgekomen dat hij bij het bestuderen van aanmeldformulieren van scholen op bepaalde concepten of begrippen stuit, waarover hij meer informatie zoekt. Bijvoorbeeld over het begrip PBS (Positive Behavior Support), dat hij een aantal keer tegenkwam in de aanmeldformulieren van de scholen. Of hij benut wetenschappelijke achtergronden uit de antwoorden betreffende onderwijssectoren waar hij zelf weinig of geen ervaring in heeft.

Door de antwoorden te lezen raakt hij op de hoogte van de termen en is hij goed geïnformeerd. Hij vindt de website van de Kennisrotonde erg informatief, kernachtig, relevant voor de praktijk, en opgezet door deskundige mensen die iets weten van die praktijk. Het doel van het bezoeken van de website is voor hem vrij algemeen: hij leest de antwoorden ter informatie, maar beoogt er geen concrete acties mee. De praktische bruikbaarheid van de antwoorden beoordeelt hij desalniettemin als hoog.

Kennisbenutting in de school

De websitebezoeker laat de gevonden antwoorden niet aan anderen lezen. De verkregen antwoorden benut hij waar mogelijk wel in het gesprek dat hij met de scholen heeft. Maar omdat hij als jurylid de scholen geen advies mag geven, kan hij het antwoord niet als zodanig gebruiken. De toegevoegde waarde van de Kennisrotonde ligt daardoor meer bij hemzelf en niet zozeer bij de scholen die hij bezoekt. "Dat ik goed geïnformeerd ben."

Wel ziet hij dat de kennis uit de antwoorden bruikbaar is voor de excellente scholen in hun taak om hun expertise over te dragen aan andere scholen. Daarvoor is volgens de hem een theoretische ondergrond noodzakelijk, maar die is vaak niet heel expliciet aanwezig. Bij het dóórontwikkelen van onderwijsconcepten wordt de verbinding met (theoretische) begrippen volgens hem vaak wel weer gezocht. Scholen moeten immers bij een hernieuwde aanvraag van het excellentieprofiel de doorontwikkeling beschrijven die ze hebben meegemaakt, en dat vinden scholen vaak lastig. Volgens de websitebezoeker zou de Kennisrotonde iets kunnen betekenen voor de excellente scholen als deze zouden samenwerken en streven naar voortdurende uitwisseling van expertises. "Zodat je groeit met elkaar. Wanneer deze scholen dan gezamenlijk tot nieuwe praktijkvragen komen, kunnen zij die vervolgens bij de Kennisrotonde indienen."

7.4 Een mooie onderbouwing van de huidige werkwijze

De vraagsteller werkt op een iPad-school en vroeg zich af welke interventies scholieren helpen om afleidingen zoals games onder schooltijd te weerstaan. Met het antwoord van de Kennisrotonde kan zij de werkwijze van haar school onderbouwen. De school zet de iPad doelgericht en gestructureerd in als leermiddel, met uitdagende taken. Bovendien biedt het antwoord ondersteuning bij het didactisch en pedagogisch ontwerpen van onderwijs.

Vraagsteller: onderzoekscoördinator, teacher leader en docent in het voortgezet onderwijs

Vraag: *Welke interventies helpen scholieren om afleidingen zoals games onder schooltijd te weerstaan?*

Kort antwoord: Op steeds meer scholen hebben leerlingen een tablet of laptop ter beschikking als hulpmiddel bij het leren. Er zijn indicaties dat leerlingen met name bij vrij gebruik van laptops en tablets afleiding zoeken. Lessen waarbij technologie gestructureerd wordt ingezet – waarbij de laptop of tablet gedurende de lestijd zo veel mogelijk voor leertaken gebruikt wordt – lijken minder bevattelijk voor afleiding

Aanleiding van de vraag

De school van de vraagsteller is een iPad-school, dit betekent dat alle leerlingen de beschikking hebben over een iPad en dat deze veel ingezet wordt tijdens de lessen. De docenten kwamen erachter dat leerlingen de iPad ook vaak gebruiken om te gamen. Bovendien hadden ze het idee dat jongens gevoeliger zijn voor gameverslaving dan meisjes. De vraagsteller betwijfelde dit en diende deze vraag in bij de Kennisrotonde. Tijdens het eerste gesprek met een kennismakelaar komt de vraagsteller tot het inzicht dat het team vooral op zoek is naar interventies om niet alleen jongens, maar ook meisjes te helpen om de verleiding voor gamen onder schooltijd te weerstaan. Met de vraag wil de vraagsteller nagaan of de aannames van het team juist zijn en weten welke interventies mogelijk zijn om het probleem op te lossen.

Doel behaald?

Het antwoord van de Kennisrotonde biedt volgens de vraagsteller een mooie onderbouwing van de huidige werkwijze: met uitdagende taken, doelgericht en gestructureerd de iPad inzetten als leermiddel. Het antwoord zal daarnaast als bron worden ingezet bij de volgende leerlingbespreking over het omgaan met iPads in de school. Ze hoopt dat dit gaat leiden tot concrete acties in de school. Zo kwam uit het antwoord naar

voren dat het goed zou zijn om leerlingen constant bezig te laten zijn met de tablet voor schooltaken, zodat ze weinig gelegenheid hebben om op bijvoorbeeld sociale media te gaan. Het antwoord biedt op deze manier ondersteuning bij het didactisch en pedagogisch ontwerpen van onderwijs, zoals de keuze voor een bepaalde lesopbouw of voor bepaalde werkvormen.

Kennisbenutting in de school

Het antwoord is nog niet met iedereen in het team gedeeld en er zijn (nog) geen acties uit voortgekomen. De doorlooptijd is daarvoor waarschijnlijk ook nog te kort; ten tijde van het interview voor dit onderzoek was het antwoord nog maar een maand geleden opgeleverd. De vraagsteller geeft aan dat ze wel vaker antwoorden van de Kennisrotonde doorstuurt naar collega's, maar dat die antwoorden vanwege werkdruk en informatie-overload vaak niet gelezen worden. Ze heeft nu het plan opgevat om uitkomsten van Kennisrotonde-antwoorden in korte krachtige zinnen weer te geven op de tv-schermen die in de school hangen. Daarmee wordt de beschikbare kennis op een laagdrempelige manier aangeboden.

7.5 Veel bruikbare tips gekregen

Leerkrachten uit groep 6 en 7 hebben de praktische handvatten uit het antwoord van de Kennisrotonde toegepast bij de voorbereiding van hun lessen. Daarnaast bood het uitgangspunten het onderwijsaanbod te veranderen en beter aan te sluiten bij de individuele leerbehoeften.

Vraagsteller: directeur basisschool

Vraag: *Hoe kan voor zaakvakken worden aangesloten bij de cognitieve capaciteiten van nieuwkomers in de bovenbouw van de basisschool, als zij het Nederlands niet goed beheersen?*

Kort antwoord: Leerlingen die het Nederlands niet goed beheersen kunnen op verschillende manieren bij de reguliere zaakvaklessen betrokken worden. Voor de les kunnen de belangrijkste woorden geleerd worden. De leerkracht kan de uitleg in het Nederlands geven en de lesstof versimpelen en moeilijk lesmateriaal overslaan. Leerlingen kunnen antwoorden in het Engels of in hun moedertaal lezen en dat antwoord naar het Nederlands vertalen.

Aanleiding van de vraag

De vraagsteller werkt op een multiculturele school en redelijk veel leerlingen hebben anderstalige ouders. De laatste tijd stromen er meer nieuwkomers in en profileert de school zich op deze doelgroep. Op kleuterleeftijd is er een extra taalklas, maar wanneer de nieuwkomers in groep 6, 7 of 8 instromen staat het team voor de uitdaging deze leerlingen bij de lessen te betrekken. Als academische opleidingsschool streven ze naar theoretische onderbouwing van veranderingen in hun onderwijs. De vraagsteller wilde dan ook graag weten wat er in de literatuur bekend is over deze problematiek en handreikingen hiervoor krijgen. Er gebeurde wel al veel in de school, zoals een taalklas voor kleuters waarin twee dagdelen wordt gewerkt aan woordenschat en de inzet van een collega die nieuwkomers begeleidt. Hoewel het taalaanbod structureel is, komt de aangeboden woordenschat in de taalklas te weinig terug in de reguliere groep.

Samen met een basisschoolcoach die studenten begeleidt en een MT-lid heeft ze een vraag geformuleerd en deze voorgelegd aan het hele team. De vraagsteller heeft vervolgens de vraag ingediend bij de Kennisrotonde. Het doel was onderbouwde keuzes te kunnen maken voor het verbeteren van hun onderwijs, tips te krijgen voor het onderwijskundig probleem en onderbouwde ideeën te krijgen voor het ontwerpen van onderwijs.

Doel behaald?

Het antwoord van de Kennisrotonde bood uitgangspunten om een verandering in te zetten in hun onderwijsaanbod en beter aan te sluiten bij de individuele leerbehoeften. Het antwoord is eerst in het MT besproken en vervolgens naar het team gemaild. Tijdens een teamvergadering is het besproken met het team. Leerkrachten van groep 6 en 7 zijn aan de slag gegaan met de informatie uit het antwoord en hebben bij de voorbereiding van hun lessen praktische handvatten uit het antwoord toegepast.

De vraagsteller heeft zelf niet veel nieuwe inzichten uit het antwoord verkregen, maar zij en het team hebben wel bruikbare tips gekregen. Een voorbeeld hiervan is de bewustwording dat je beeldend veel kunt bereiken en dus informatie visueel moet aanbieden: laat foto's of een filmpje zien en schrijf er een paar woorden bij. Uitgangspunt is minder begrippen aanbieden, maar de begrippen die je aanbiedt zodanig aandacht geven dat ze echt geleerd worden. Een eyeopener in het antwoord was om de instructie ook proberen uit te leggen in de taal die de leerling beheerst, bijvoorbeeld het Engels.

Het antwoord bood bovendien informatie die hun werkwijze bevestigde: vorig jaar hadden ze een Arabische vrijwilliger die de leerlingen heeft begeleid bij rekenen en schrijven. Daarnaast is bij de gemeente subsidie aangevraagd, waarbij het antwoord van de Kennisrotonde is gebruikt. "Er zijn verschillende initiatieven is gaan lopen", vertelt de vraagsteller, "misschien mede door de vraag aan de Kennisrotonde. Het antwoord heeft echter (nog) niet geleid tot onderwijsverbetering." Ze is nog aan het nadenken over de verdere gevolgen voor het onderwijs. Een en ander heeft inmiddels geresulteerd in een taalklas voor nieuwkomers in de groepen 4 t/m 8.

Kennisbenutting in de school

Volgens de vraagsteller heeft haar eigen onderzoekende houding en die van de basisschoolcoach en het MT positief bijgedragen aan de kennisbenutting. Ze zet erg in op het bevorderen van een onderzoekende houding bij de leerkrachten. Haar idee is om het team te stimuleren in de kennisbank van de Kennisrotonde te zoeken naar bruikbare informatie, die voor de ontwikkelagenda van de school nuttig zijn.

7.6 Op de hoogte blijven van actuele relevante kennis

Als begeleider passend onderwijs adviseert de websitebezoeker leerkrachten bij een specifieke hulpvraag. Daarvoor zoekt ze ondersteunende informatie bij de Kennisrotonde en het is voor haar een manier om kennis bij te houden. "Antwoorden van de Kennisrotonde zijn vaak kort en krachtig, maar dan weet je wel dat iets onderbouwd is."

Websitebezoeker: begeleider passend onderwijs vanuit een samenwerkingsverband in het basisonderwijs

Aanleiding en doel

Daarvoor zoekt deze begeleider zoekt vooral naar ondersteunende informatie voor haar werkzaamheden vanuit het samenwerkingsverband. Het gaat hierbij om het onderbouwen van handelingsadviezen of onderwijsverbeteringen die voor specifieke leerlingen worden gegeven. Of om te onderbouwen waarom een bepaald onderwijsaanbod niet passend is, of waarom adviezen van andere partijen niet *evidence informed* zijn. Het is bovendien voor haar een manier om haar kennis bij te houden. "Antwoorden van de Kennisrotonde zijn vaak kort en krachtig, maar dan weet je wel dat iets onderbouwd is." Ze geeft aan dat ze gewend is om dingen uit te zoeken of te onderbouwen wat ze doet en dat ze zo als begeleider een voorbeeldrol kan vervullen.

Hoe worden de antwoorden gebruikt?

In haar werk als begeleider adviseert ze leerkrachten naar aanleiding van een specifieke hulpvraag, bijvoorbeeld over rekendidactiek. Ze kijkt naar het handelen van de leerkracht en aanknopingspunten daarin voor verbetering. In de rapportage met haar bevindingen verwijst ze soms naar antwoorden van de Kennisrotonde en neemt ze een hyperlink naar antwoorden op, zodat het antwoord direct beschikbaar komt bij het lezen van het rapport. Op die manier wil ze leerkrachten laten nadenken over hun eigen onderwijs en het handelingsrepertoire van leerkrachten verbreden. Haar ervaring is dat leerkrachten alleen het korte antwoord lezen op de website en niet het onderliggende antwoord bestuderen. Zelf leest ze die wel en raadpleegt ze ook de bronnen waarnaar verwezen wordt in het antwoord. Volgens haar kunnen die bronnen en verwijzingen nog beter benut worden in het onderwijs.

Dit geldt niet alleen voor leerkrachten; ook sommige orthopedagogen in het samenwerkingsverband kijken volgens de websitebezoeker niet breder naar wat bekend is uit de literatuur. "Dat zou je toch wel mogen verwachten van mensen die een wetenschappelijke studie hebben gevolgd."

Kennisbenutting

Het ontbreken van een onderzoekende houding bij sommige leerkrachten is volgens de websitebezoeker een belemmerende factor voor het benutten van kennis. "Als je zelf nooit bij wetenschappelijk onderzoek betrokken bent geweest kan dat lastig zijn." Onderzoek doen gaat vooral over een manier van denken waar je op voorbereid zou moeten worden op de pabo. Wat zou kunnen bijdragen is volgens haar "heel voorzichtig zijn en zelf enthousiast zijn over onderzoek. Maar vooral de fluwelen handschoenen zijn belangrijk in het basisonderwijs." Het moet in het veld vooral geen werkdruk opleveren.

Meerwaarde van de Kennisrotonde

De website van de Kennisrotonde biedt de websitebezoeker de mogelijkheid om op de hoogte te blijven van actuele relevante kennis en heeft het voordeel dat je gericht kunt zoeken. "Het is een gemis dat onderwijsonderzoek moeilijk bereikbaar is voor onderwijsprofessionals. Via de Kennisrotonde is dan tenminste nog iets te vinden. Met informatie en eventuele verwijzingen kun je dan weer verder zoeken en artikelen downloaden." Ook voor schoolteams ziet zij voordelen: "Om de werkdruk in het onderwijs te verlichten zou je als team niet achter elke onderwijsvernieuwing moeten aanlopen en bewuste keuzes moeten maken. De Kennisrotonde kan daar een prachtige bijdrage aan leveren."

7.7 De vraag sloot aan bij het beleid van de school

Omdat de vraagsteller en een aantal collega's twijfelden over het besluit van de directeur om formatieve assessment in te voeren, ging ze op zoek naar informatie op internet. Zo stuitte ze op de Kennisrotonde. Ze diende haar vraag in en lichtte haar collega's hierover in. Hoewel ze het antwoord praktisch bruikbaar vond, was het niet eenvoudig toe te passen. Het vraagt namelijk om een verandering van de leerkracht vraagt en dat kost tijd; het is een proces.

Vraagsteller: groepsleerkracht in het primair onderwijs

Vraag: *Draagt formatieve assessment bij aan een passend rekenaanbod voor sterke rekenaars in groep 4?*

Kort antwoord: Het gebruik van formatieve assessment is bewezen effectief voor het verbeteren van leren. Daarbij is het van belang om leerdoelen te bespreken, de voortgang te bewaken, feedback te geven, leerlingen eigenaar van hun leerproces te laten zijn en leerlingen te laten samenwerken. Specifiek voor sterke rekenaars zijn leerstofaanbod en instructie passend bij de leerbehoefte van belang. Daarbij kunnen probleem oplossend leren en hogere orde denkvaardigheden worden gestimuleerd.

Aanleiding van de vraag

De directeur van de school had naar aanleiding van een onvoldoende beoordeling (op proces) van de Inspectie van het Onderwijs besloten om formatieve assessment in te voeren. Hiervoor was nog niet genoeg draagvlak in het team. Ook de vraagsteller had haar twijfels over dit besluit en vroeg zich af of dit haalbaar is met een leerstofjaarklassensysteem. Het leek haar niet mogelijk om in groep 4 buiten de leerlijn om te werken zonder in het vaarwater van groep 5 terecht te komen. Ze legde haar twijfels voor aan de collega-leerkrachten en de directie. Zij konden echter geen antwoord hierop geven. Omdat ze zich in het team onvoldoende gesteund voelde in haar vragen en bedenkingen is ze zelf op internet gaan zoeken. Toen stuitte ze op de Kennisrotonde. Ze diende haar vraag in en lichtte haar collega's hierover in. Doel van haar vraag was om wetenschappelijk bewijs te krijgen voor het invoeren van formatieve assessment en tips te krijgen hiervoor: "De Kennisrotonde is een instituut, dus zou voor meer overtuigingskracht kunnen zorgen dan zelf gevonden literatuur", aldus de vraagsteller.

Doel behaald?

Dankzij het antwoord van de Kennisrotonde heeft ze wetenschappelijke informatie gevonden en daardoor is het gesprek binnen de school op gang gekomen. Het antwoord maakt duidelijk wat onder formatieve assessment wordt verstaan. Bovendien wordt toegelicht dat formatieve assessment aanknopingspunten biedt voor een passend onderwijsaanbod voor sterke rekenaars. Een passend aanbod houdt in dat een goede rekenaar meer aangeboden krijgt dan de reguliere lesstof uit de rekenmethode. Meer sommen uit de werkboekjes is echter niet wenselijk volgens de vraagsteller. Het antwoord bevestigde vermoedens van een aantal teamleden, daardoor zijn mensen gaan bewegen en wordt er actie op ondernomen.

De vraagsteller geeft aan dat het antwoord niet eenvoudig kon worden toegepast, omdat het een verandering van de leerkracht vraagt en dat kost tijd; het is een proces. De school besloot in het nieuwe schooljaar te gaan werken met schaduwtoetsen[6] in de groepen 5 tot en met 8 en later ook in groep 4 en extra verdiepende leerstof te bieden aan de sterkere rekenaars met behulp van Junior Einstein (een online leer- en oefenplatform voor verschillende vakken). Er is besloten om de basisstof te halveren en daarna verrijking aan te bieden. De leerkrachten van groep 4 hebben in eerste instantie extra materiaal aangeschaft. Een volgende stap is een concrete leerlijn binnen de jaargroep voor betere rekenaars.

Kennisbenutting in de school

Aanvankelijk stuurde de vraagsteller het antwoord eerst naar de directie gestuurd, die het er informatie in ontvangst nam, maar er kwamen geen acties uit voort. Vervolgens heeft ze het antwoord besproken met de rekenspecialist. Op een studiedag over formatief toetsen heeft ze aan iedereen het antwoord op papier uitgedeeld, dit mondeling toegelicht en de vraagstukken die in groep 4 leven voorgelegd.

De inhoud van de vraag sloot volgens de vraagsteller volledig aan bij het beleid van de school om formatief assessment in te voeren. Zowel de vraagsteller als haar collega's vonden het een belangrijke vraag om aan de Kennisrotonde te stellen. Dit draagt mogelijk bij aan het feit dat iets met het antwoord is gedaan. Nadat de vraagsteller zelf acties binnen de school had ondernomen naar aanleiding van het antwoord, ervaarde ze voldoende draagvlak binnen het team en steun van haar leidinggevende om de handvatten uit het antwoord te gaan toepassen. De praktische bruikbaarheid van het antwoord is volgens haar bovendien zeer groot: “door een goed onderbouwd antwoord kun je stappen maken in het vormgeven van het onderwijs op school”.

6 Een schaduwtoets is een andere versie van de toets die vergelijkbaar is qua moeilijkheidsgraad, lay-out en type opgaven met de ‘standaard’ toets. Een schaduwtoets kan op verschillende manieren worden ingezet, zoals als tweede versie van een toets voor kinderen die ziek zijn geweest of als herhalingstoets na remediëren. (uit: Malmberg).

Literatuurlijst

Bettman, M.H.M. (2017). *Duurzaam research-informed werken in het voortgezet onderwijs: een kwalitatief onderzoek naar bevorderende factoren*. Masterscriptie Onderwijskunde. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Boogaard, M., Schenke, W., Van Schaik, P. & Felix, C. (2017). *Kennisbenutting in kennisnetwerken van docenten: een verkenning*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Kruijer, S. (2015). *Increasing knowledge utilization in the Netherlands: individual efforts or structural changes*. Masterscriptie Universiteit van Amsterdam. Amsterdam: UvA. ***http://scriptiesonline.uba.uva.nl/document/613428***

Landry, R., Amara, N.N., & Lamari, M. (2001). Climbing the Ladder of Utilization: Evidence form Social Science Research. *Science Communication*, 22(4), 396-422.

NRO (2018). *Zelfevaluatie Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO)* ten behoeve van de Evaluatie 2018. Den Haag: NRO. ***https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2018/11/NRO-Evaluatie-2018-FINAL.pdf***

Ros, A. & van den Bergh, L. (2018). *Kennisbenutting in onderzoekende scholen*. Eindhoven: Fontys Hogeschool Kind en Educatie. ***https://www.nwo.nl/onderzoek-en-resultaten/onderzoeksprojecten/i/56/13356.html***

Schenke, W., Van Schaik, P., Heemskerk, I., & Boogaard, M. (2019). *Beter benutten van kennis uit onderzoek en onderwijspraktijk. Kansrijke aanpakken voor docentgroepen*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Twijnstra en Gudde (2016). Externe evaluatie Kennisrotonde.

Van den Berg, N, C. Teurlings (2019). *Van praktijkvraag naar onderzoeksvraag*. Den Haag: Kennisrotonde/Strix Aluco/TOiP.

Van Schaik, P., Volman, M., Admiraal, W., & Schenke, W. (2018): Barriers and conditions for teachers' utilisation of academic knowledge. *International Journal of Educational Research*, 90, 50-63.

Van Tartwijk, J. W. F. (2011). *Van onderzoek naar onderwijs, of de kunst van de toepassing*. Utrecht: Universiteit van Utrecht. ***https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/205460***

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK